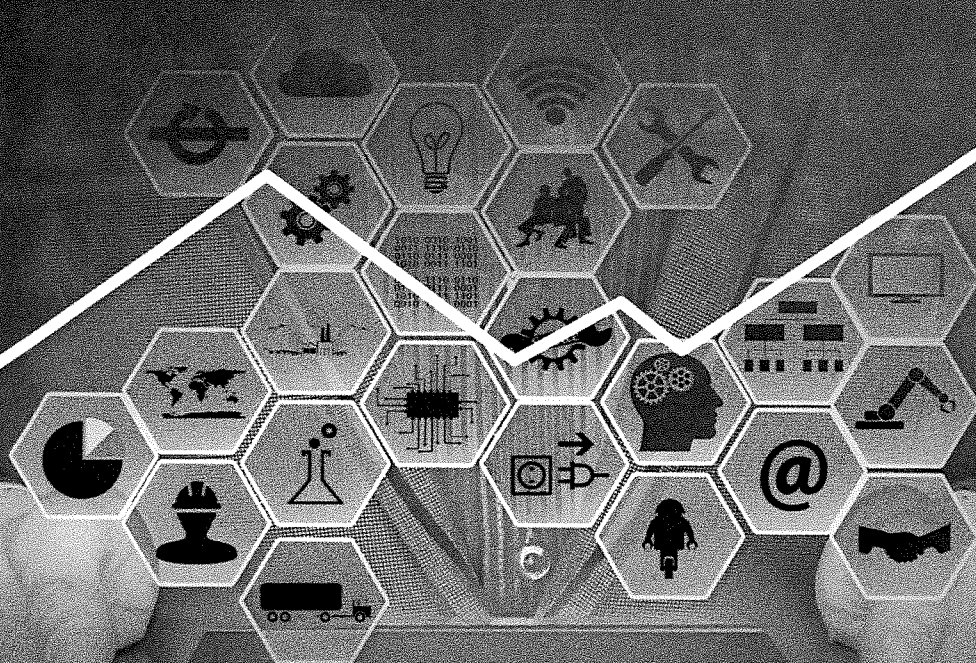

Lietuvos Respublikos
FINANSŲ MINISTERIJA

LIETUVOS STABILUMO 2019 METŲ PROGRAMA

2019 m. balandžio X d.

PRITARTA
Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2019 m. d. nutarimu Nr.

LIETUVOS STABILUMO 2019 METŲ PROGRAMA

I SKYRIUS

LIETUVOS STABILUMO 2019 METŲ PROGRAMOJE VARTOJAMOS SANTRUMPOS

2018 metų biudžeto įstatymas	Lietuvos Respublikos 2018 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas
2019 metų biudžeto įstatymas	Lietuvos Respublikos 2019 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas
AKR	anticiklinio kapitalo rezervas
BVP	bendrasis vidaus produktas
CTV	Centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojas – valstybės įmonė Turto bankas
ECB	Europos Centrinis Bankas
EK	Europos Komisija
ERS	Finansų ministerijos parengtas ekonominės raidos scenarijus
ES	Europos Sąjunga
ESS	2010 metų Europos sąskaitų sistema
Eurostatas	Europos Sąjungos statistikos tarnyba
Finansų ministerija	Lietuvos Respublikos finansų ministerija
<i>Fintech</i>	finansinės technologijos
Fiskalinė institucija	Lietuvos nepriklausoma fiskalinė institucija, kurios funkcijas vykdo Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės Biudžeto politikos stebėsenos departamentas
GPM	gyventojų pajamų mokestis
i.SAF	Išmaniosios mokesčių administravimo informacinės sistemos Elektroninis sąskaitų faktūrų posistemis
i.VAZ	Išmaniosios mokesčių administravimo informacinės sistemos Važtaraščių posistemis
Konstitucinis įstatymas	Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinis įstatymas
LBP2018	2018 metų Lietuvos biudžeto projektas
LBP2019	2019 metų Lietuvos biudžeto projektas
LBP2020	2020 metų Lietuvos biudžeto projektas
NRD	Nacionalinė reformų darbotvarkė
Programa	Lietuvos stabilumo 2019 metų programa
PSDF	Privalomojo sveikatos draudimo fondas
PVM	pridėtinės vertės mokestis
Rekomendacija Lietuvai	2018 m. gegužės 23 d. Tarybos rekomendacija dėl 2018 m.

SAP	Lietuvos nacionalinės reformų darbotvarkės su Tarybos nuomone dėl 2018 m. Lietuvos stabilumo programos Stabilumo ir augimo paktas ¹
Seimas	Lietuvos Respublikos Seimas
Socialinis modelis	Lietuvos darbo santykių ir valstybinio socialinio draudimo teisinis-administracinis modelis
SP2017	Lietuvos stabilumo 2017 metų programa, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. balandžio 26 d. nutarimu Nr. 315 „Dėl Lietuvos stabilumo 2017 metų programos“
SP2018	Lietuvos stabilumo 2018 metų programa, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. balandžio 25 d. nutarimu Nr. 387 „Dėl Lietuvos stabilumo 2018 metų programos“
Struktūrinis balansas	Valdžios sektoriaus struktūrinis balanso rodiklis
SVKI	vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal su kitomis ES valstybėmis narėmis metodologiškai suderintą vartotojų kainų indeksą
TVF	Tarptautinis valiutos fondas
Valstybės kontrolė	Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė
Vyriausybė	Lietuvos Respublikos Vyriausybė
VMI	Valstybinė mokesčių inspekcija
VSDF	Valstybinio socialinio draudimo fondas
VVP	vyriausybės vertybiniai popieriai

II SKYRIUS SANTRAUKA

Lietuvos ekonomika 2018 metais išaugo 3,4 procento – beveik dvigubai sparčiau nei euro zonos vidurkis. BVP 2019–2022 metais augs vidutiniškai apie 2,4 procento per metus. Pagrindiniu Lietuvos ekonomikos varikliu vidutiniu laikotarpiu bus vidaus paklausa. Numatoma, kad produkcijos atotrūkis nuo potencialo nebus neigiamas visą vidutinį laikotarpį.

2018 metais – trečius metus iš eilės – užfiksuotas Lietuvos valdžios sektoriaus perteklius, kuris sudarė 0,7 procento BVP. 2018 metais nenukrypta nuo vidutinio laikotarpio tikslo – struktūrinis balansas sudarė –0,5 procento BVP. 2019–2022 metais valdžios sektoriaus perteklius sudarys atitinkamai 0,4 procento BVP, 0,2 procento BVP, 0,1 procento BVP ir 0,1 procento BVP.

Lietuvos vidutinio laikotarpio tikslas nustatomas vadovaujantis SAP ir Konstituciniu įstatymu. Seimo nustatytas² 2019–2021 metų vidutinio laikotarpio tikslas – ne didesnis kaip –

¹ 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1466/97 dėl biudžeto būklės priežiūros stiprinimo ir ekonominės politikos priežiūros bei koordinavimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 10 skyrius, 1 tomas, p. 84) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2011 m. lapkričio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1175/2011 (OL 2011 L 306, p. 12); 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1467/97 dėl perviršinio deficito procedūros įgyvendinimo paspartinimo ir paaiškinimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 10 skyrius, 1 tomas, p. 89) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2011 m. lapkričio 8 d. Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1177/2011 (OL 2011 L 306, p. 33).

² Seimo 2018 m. kovo 22 d. nutarimas Nr. XIII-1058 „Dėl vidutinio laikotarpio tikslo nustatymo“.

1 procento BVP to meto kainomis struktūrinis balansas. Atsižvelgiant į 2018 m. lapkričio 21 d. paskelbtas Europos Tarybos rekomendacijas dėl euro zonos ekonominės politikos³, Rekomendaciją Lietuvai, taip pat į Lietuvos ekonomikos ciklo būklę, vidutiniu laikotarpiu numatoma tęsti iš esmės neutralią fiskalinę politiką, palaipsniui gerinant struktūrinį balansą nuo –0,4 procento BVP 2019 metais iki 0,1 procento BVP 2022 metais.

Valdžios sektoriaus skola 2018 metų pabaigoje sudarė 34,2 procento BVP ir buvo 5,2 procentinio punkto mažesnė negu 2017 metais. Vidutinio laikotarpio pabaigoje valdžios sektoriaus skola sudarys 32,9 procento BVP.

Programoje įvardytos teigiamos ir neigiamos rizikos, kurioms išsipildžius pasikeistų ERS ir valdžios sektoriaus finansų projekcijos.

ERS patvirtino fiskalinė institucija. Programoje pateiktos valdžios sektoriaus finansų projekcijos sudarytos remiantis 2019–2022 metų ERS.

III SKYRIUS EKONOMIKOS PERSPEKTYVOS

Fiskalinės institucijos 2019 m. kovo 29 d. išvadoje dėl ERS tvirtinimo nurodoma, kad „Finansų ministerijos parengtas scenarijus yra nulemtas pasirinktų ir įvardytų prielaidų, pagrįstas esamais statistiniais duomenimis ir neprieštaraujantis ekonomikos dėsningumams. Fiskalinė institucija tvirtina 2019–2022 m. ekonominės raidos scenarijų, viešai paskelbtą 2019 m. kovo 21 d. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos interneto svetainėje. Ekonominės raidos scenarijus yra tinkamas Lietuvos stabilumo 2019 m. programai ir valdžios sektoriui priklausantiems biudžetams rengti.“⁴ ERS ir išvada paskelbti viešai ir svarstyti Seimo Europos reikalų, Biudžeto ir finansų ir Audito komitetuose.

PIRMASIS SKIRSNIS ERS PRIELAI DOS

Pagrindinės išorinės aplinkos prielaidos (prekybos partnerių raida, naftos kainos, euro ir dolerio kursas) atitinka EK 2019 metų žiemos ir TVF 2019 metų sausio mėnesio prognozes.

Lietuvos pagrindinių eksporto rinkų perspektyva – svarbiausia ERS prielaida.

1 lentelė. Pagrindinės prielaidos

Rodiklio pavadinimas	2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
Lietuvos trumpalaikės palūkanų normos (vidutinės metinės)	–	–0,2	–0,1	0,1	0,3
Lietuvos ilgalaikės palūkanų normos (vidutinės metinės)	1,1	1,0	1,2	1,3	1,5

³ Europos Tarybos rekomendacijos dėl euro zonos ekonominės politikos (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1547734022733&uri=CELEX%3A52018DC0759>).

⁴ Fiskalinės institucijos 2019 m. kovo 29 d. išvada Nr. BP-1 „Dėl ekonominės raidos scenarijaus tvirtinimo“ (<http://www.vktrole.lt/bp/isvada.aspx?id=10286>).

Rodiklio pavadinimas	2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
JAV dolerio ir euro keitimo kursas (vidutinis metinis)	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1
Nominalusis efektyvus valiutų keitimo kursas	4,8	-1,0	0,0	0,0	0,0
Valiutos keitimo kursas euro atžvilgiu (vidutinis metinis) (šalims, kurios nėra euro zonos arba VKM II* narės)	—	—	—	—	—
Pasaulio (be ES) BVP augimas, procentais	3,9	3,8	3,8	3,8	3,8
ES BVP augimas, procentais	1,9	1,5	1,7	1,7	1,7
Pagrindinių eksporto rinkų augimas, procentais	2,0	1,7	1,9	1,9	1,9
Pasaulio (išskyrus ES) importo augimas, procentais	4,8	3,9	3,6	3,6	3,6
Naftos kainos (<i>Brent</i> , JAV doleriais už barelį)	71,5	61,2	61,2	61,2	61,2

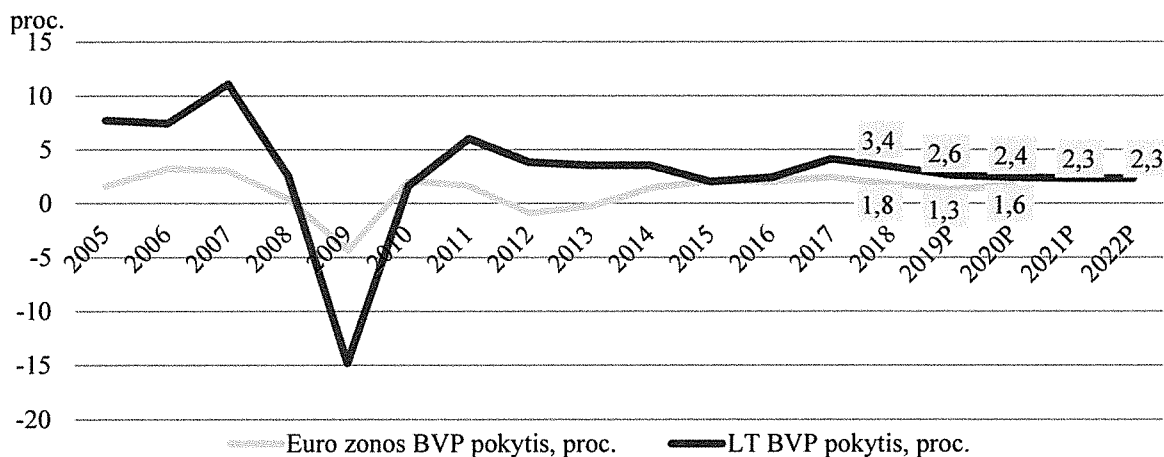
Šaltiniai: Finansų ministerija, EK (2019 metų žiemos prognozės), TVF.

*Antrasis valiutų kurso mechanizmas.

ANTRASIS SKIRSNIS VIDUTINIO LAIKOTARPIO ERS

Įvertinus pasikeitusią išorės aplinką, ERS numatyta, kad Lietuvos BVP 2019 metais galėtų padidėti 2,6 procento. Tikimasi, kad Lietuvos ūkis augs sparčiau nei euro zonos, o augimas ir vidutiniu laikotarpiu kasmet sudarys 2,4 procento.

1 paveikslas. Realaus BVP pokyčiai

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Eurostatas, EK (2019 metų žiema), Finansų ministerija.

Pagrindiniu ūkio augimo varikliu bus vidaus paklausa – namų ūkių vartojimas ir investicijos. Vidaus paklausą skatins Vyriausybės sprendimai, susiję su gyventojų pajamų didinimu bei paskatų investuoti stiprinimu, tiesioginių užsienio investicijų, ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšomis finansuojamų investicijų projektų įgyvendinimas ir tebesitęsianti pigia darbo jėga paremto verslo modelio transformacija. Siekdami optimizuoti pelną, Lietuvos verslininkai turėtų toliau investuoti į veiklos automatizavimą, technologinį atsinaujinimą, inovacijas ir kitas veiklos efektyvumą ir darbo našumą didinančias priemones.

Lėčiau auganti išorės paklausa neigiamai veiks Lietuvos užsienio prekybą. Lietuvos eksportuotojams vidutiniu laikotarpiu teks toliau taikytis prie kintančių ekonominių

aplinkybių, investuoti siekiant didinti konkurencingumą bei valdyti valiutų riziką, priimti sprendimus, mažinančius gamybos sąnaudas ir didinančius veiklos efektyvumą. Santūraus optimizmo dėl eksporto perspektyvų suteikia išliekanti stipri prekių eksporto diversifikacija ir ilgametė Lietuvos eksportuotojų darbo sparčiai besikeičiančioje aplinkoje patirtis.

2 lentelė. Makroekonominiai rodikliai

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	Rodiklio reikšmė 2018 metais, mln. eurų	Pokytis, procentais				
			2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
BVP, grandine susieta apimtis	B1g	37 199,0	3,4	2,6	2,4	2,3	2,3
BVP, to meto kainomis	B1g	45 133,6	7,0	5,0	4,7	4,5	4,4
BVP sudedamosios dalys (grandine susieta apimtis)							
Namų ūkių vartojimo išlaidos + ne pelno institucijų, aptarnaujančių namų ūkius, vartojimo išlaidos (NPI)	P.3	24 609,7	3,9	3,9	3,8	3,5	3,5
Valdžios sektoriaus galutinio vartojimo išlaidos	P.3	5 690,0	0,6	0,9	0,5	0,4	0,4
Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	P.51	7 645,2	6,5	5,5	4,9	4,0	4,0
Atsargų pokytis ir vertybių įsigijimas, atėmus netektį, BVP procentais	P.52 + P.53	–	–	–	–	–	–
Prekių ir paslaugų eksportas	P.6	33 694,2	4,9	4,1	4,4	4,3	4,3
Prekių ir paslaugų importas	P.7	33 693,6	4,3	5,0	4,8	4,5	4,5
Įtaka realiam BVP pokyčiui, procentiniais punktais							
Galutinė vidaus paklausa		37 924,1	3,9	3,8	3,6	3,2	3,2
Atsargų pokytis ir vertybių įsigijimas, atėmus netektį	P.52 + P.53	–	–	–	–	–	–
Prekių ir paslaugų balansas	B.11	0,6	0,6	–0,6	–0,2	–0,1	–0,1

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

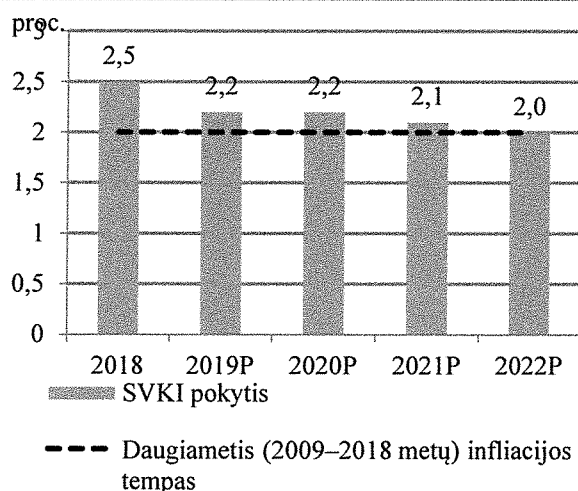
Nuo 2017 metų spalio mėnesio metinė infliacija Lietuvoje mažėjo, o 2018 metų pabaigoje sudarė 1,8 procento ir buvo mažiausia per praėjusius 2 metus. Vidutinė metinė infliacija 2018 metais sudarė 2,5 procento, arba 1,2 procentinio punkto mažiau nei 2017 metais (3,7 procento).

Numatoma, kad SVKI pokytis 2019 ir 2020 metais sieks 2,2 procento. Vėlesniais vidutinio laikotarpio metais kainų pokyčio tempas turėtų išlikti artimas trumpojo laikotarpio infliacijos tempui – 2,1 procento 2021 metais ir 2 procentai 2022 metais.

Lėtėjant darbo užmokesčio augimo tempui, o prekių kainoms pasiekus lygį, artimą ES vidurkiui, šalyje numatomas lėtesnis kainų augimo tempas. Pasikeitusios techninės prielaidos dėl naftos kainų (10,6 JAV dolerio už barelį mažesnės) atsvers kainas didinančių administracinių sprendimų, priimtų paskelbus Finansų ministerijos 2018 metų rudens ERS, poveikį.

Vartojimo paslaugų kainų lygis Lietuvoje dar nepasiekė net pusės vidutinio ES lygio – 2017 metais sudarė 47,3 procento, o joms tenkanti namų ūkių vartojimo išlaidų dalis skaičiuojant SVKI 2019 metais sudaro 27,5 procento – daug mažiau už vidutinę išlaidų paslaugoms dalį ES valstybėse (43,1 procento). Atlyginimams augant sparčiau nei ES, paslaugų kainų lygis ir paslaugoms tenkanti namų ūkių vartojimo išlaidų dalis palaipsniui artės link vidutinių ES dydžių. Todėl vidutiniu laikotarpiu paslaugos išliks vienas iš esminių infliaciją skatinančių elementų. Vis dėlto numatoma, kad lėtėjant darbo užmokesčio augimo tempui šalyje paslaugų brangimo tempas taip pat lėtės.

2 paveikslas. Infliacijos tempas išliks artimas daugiamečiam

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

3 lentelė. Kainų rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio reikšmė 2018 metais	Pokytis, procentais				
		2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
1. BVP defliatorius	121,3	3,4	2,3	2,2	2,1	2,0
2. Namų ūkių vartojimo išlaidų defliatorius	114,8	2,4	2,2	2,2	2,1	2,0
3. SVKI (vidutinis metinis)	107,1	2,5	2,2	2,2	2,1	2,0
4. Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidų defliatorius	129,1	5,5	5,1	4,0	4,0	4,0
5. Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo defliatorius	113,8	0,8	1,3	1,3	1,3	1,3
6. Prekių ir paslaugų eksporto defliatorius	110,1	3,6	–0,2	1,2	1,2	1,2

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio reikšmė 2018 metais	Pokytis, procentais				
		2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
7. Prekių ir paslaugų importo defliatorius	106,7	4,6	-1,2	1,3	1,3	1,3

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

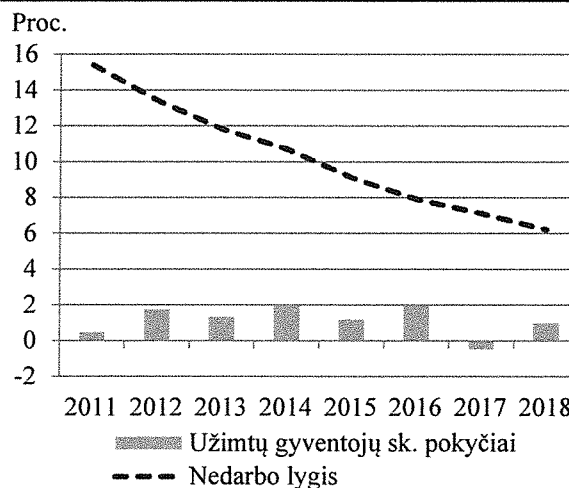
Atsižvelgus į pagerėjusius 2018 metų migracijos ir užimtumo rodiklius bei sumažėjusią įtampą darbo rinkoje numatoma, kad 2019 ir 2020 metais užimtų gyventojų skaičius augs nuosaikiu tempu (atitinkamai 0,5 ir 0,2 procento). Nuo 2021 metų lėčiau augant darbo jėgos aktyvumo lygiui užimtų gyventojų skaičius ims mažėti.

Remiantis gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis, nedarbo lygis 2018 metais sudarė 6,2 procento. Senkant kvalifikuotos darbo jėgos ištekliais, vidutiniu laikotarpiu nedarbo lygis išliks stabilus ir sudarys 5,9 procento.

Darbo jėgos aktyvumo lygiui pasiekus naujas istorines aukštumas ir pagerėjus migracijos tendencijoms, darbo jėga 2018 metais šalies ūkyje išaugo 0,1 procento (2017 metais buvo užfiksuotas 1,3 procento sumažėjimas), o užimtų gyventojų skaičius padidėjo 1 procentu.

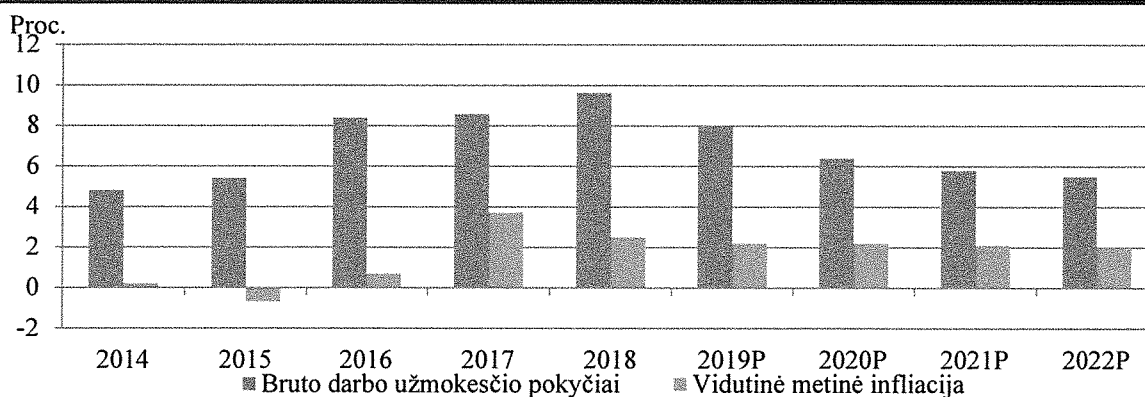
Pastaruoju metu darbo užmokesčio pokyčius šalies ūkyje lėmė palanki darbuotojams darbo rinkos padėtis – susiformavęs atotrūkis tarp darbo jėgos paklausos ir pasiūlos, lėmęs spartų atlyginimų augimą privačiame ir viešajame sektoriuose. Sparčiau nei darbo našumas augantis darbo užmokestis atspindi stiprias derybines darbuotojų galias ir šalies darbo užmokesčio konvergenciją link bendros ES darbo rinkos darbo užmokesčio dydžių.

3 paveikslas. Nedarbo lygio ir užimtų gyventojų skaičiaus raida

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

4 paveikslas. Darbo užmokesčio augimo tempas toliau viršys infliaciją

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

Vidutiniu laikotarpiu įtampa darbo rinkoje bus mažesnė nei stebėtoji pastaraisiais metais, o spaudimas kelti darbo užmokestį bus silpnesnis. Atsižvelgiant į tai numatoma, kad 2019 metais vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis šalyje galėtų augti 8 procentais, vėlesniais vidutinio laikotarpio metais – vidutiniškai po 5,9 procento kasmet.

Atsižvelgiant į 2019 metais projektuojamą vidutinio mėnesinio bruto darbo užmokesčio, apskaičiuoto pagal dabartinę tvarką, augimo tempą (8 procentus) ir socialinio draudimo įmokos, kuri apskaičiuojama taikant 28,9 procento dydžio tarifą, mokestį perkėlus darbuotojui, vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis 2019 metais sudarytų 1283,2 euro.

4 lentelė. Darbo rinkos rodikliai

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	Rodiklio reikšmė 2018 metais	Pokytis, procentais				
			2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
1. Užimtų gyventojų skaičius, tūkst.		1 368,4	1,0	0,5	0,2	-0,1	-0,2
2. Užimtumas, dirbta valandų, tūkst.		2 536 234	1,6	–	–	–	–
3. Nedarbo lygis, procentais**		6,2	6,2	5,9	5,9	5,9	5,9
4. Darbo našumas (bendroji pridėtinė vertė palyginamosiomis kainomis, tenkanti vienam užimtam gyventojui), tūkst. eurų		27,2	2,4	2,1	2,3	2,4	2,5
5. Darbo našumas, dirbta valandų (bendroji pridėtinė vertė palyginamosiomis kainomis, tenkanti vienai faktiškai dirbtai valandai), eurai		14,7	1,8	–	–	–	–
6. Atlygis darbuotojams, mln. eurų	D.1	20 164,9	9,2	8,6	6,6	5,7	5,3
7. Atlygis vienam darbuotojui, eurai		16 690,0	7,7	8,0	6,4	5,8	5,5

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

* Pateikiama rodiklio reikšmė.

TREČIASIS SKIRSNIS LIETUVOS MOKĖJIMŲ BALANSAS

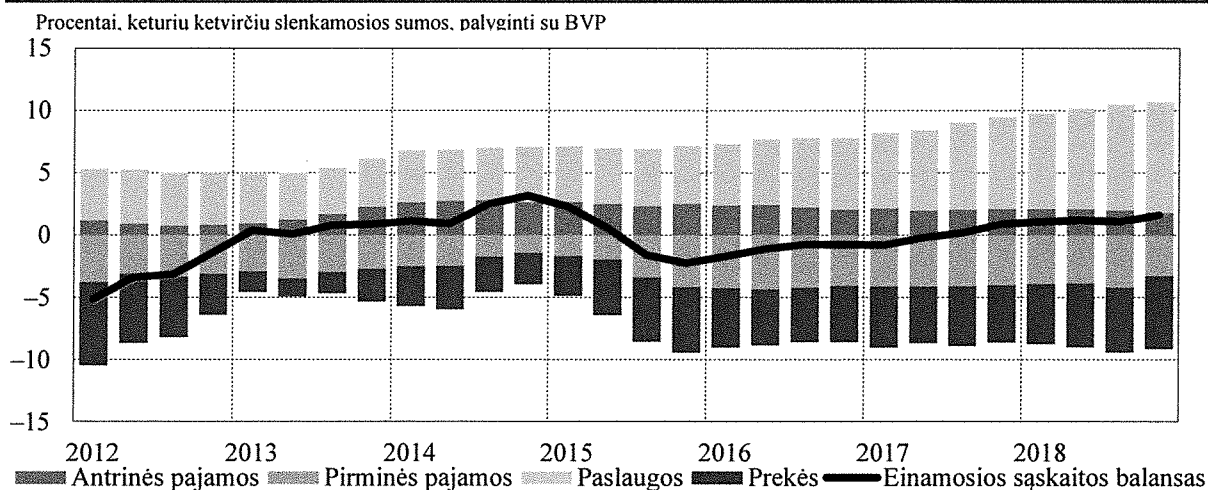
2018 metais einamoji sąskaita buvo teigiama – sudarė 1,6 procento BVP. Užsienio prekybos balansas pagerėjo – gerokai paaugo paslaugų balanso perteklius, jis kompensavo prekių balanso deficito padidėjimą. Tačiau užsienio prekybos balanso padidėjimas buvo mažesnis nei 2017 metais, pirminių pajamų balanso deficitas sumažėjo, o antrinių pajamų balanso perteklius buvo mažesnis nei 2017 metais.

Paslaugų balanso pertekliaus padidėjimo priežastis – ir toliau didėjantis paslaugų eksportas. Jis auga sparčiau nei paslaugų importas. Gerėjo daugumos paslaugų grupių prekybos balanso rodikliai, o labiausiai – transporto paslaugų rodiklis. Šis sektorius ir toliau aktyviai investavo į pajėgumų didinimą ir įdarbino daug asmenų ne iš ES valstybių. Be transporto sektoriaus, labiausiai pagerėjo apdirbamosios gamybos ir kitų paslaugų balanso padėtis.

Prekių balanso deficitas daugiausia didėjo dėl didesnio prekybos mineraliniais produktais deficito ir padidėjusio prekybos mašinomis, įrenginiais bei transporto priemonėmis

deficito. Neigiamai balansą paveikė ir mažesnis prekybos žemės ūkio produkcija pertekliu. Didesnis naftos importas galimai buvo nulemtas per metus didėjusių naftos kainų, o žemės ūkio produkcijos eksportas nukentėjo nuo prastesnio derliaus. Kita vertus, prekybos chemijos pramonės gaminiais ir plastikais deficitas sumažėjo, o prekybos mediena ir jos gaminiais perteklius buvo didesnis nei 2017 metais. Tai daugiausia sietina su didesniu prekybos baldais ir tabako gaminiais pertekliumi. Ateityje prekybos prekėmis deficitas turėtų augti dėl augančios vidaus paklausos.

5 paveikslas. Einamosios sąskaitos balanso sudedamosios dalys

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Lietuvos bankas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pirminių pajamų balanso deficitas sumažėjo. Darbo pajamų, palūkanų iš investicinio portfelio ir skolos priemonių balansai iš esmės nepakito, o dividendų – pagerėjo. Prastesnis buvo reinvesticijų balansas, o tai gali reikšti, kad Lietuvoje liko daugiau užsienio kapitalo įmonių pajamų. Pastaraisiais metais toliau gerėjo Lietuvos Respublikos valdžios sektoriaus finansų padėtis, vis mažesnis buvo papildomo skolinimosi poreikis, taigi ir su valstybės skola susijusios nerezidentų pajamos. Ateityje pirminių pajamų balanso raida labiausiai priklausys nuo tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje ir užsienio kapitalo įmonių pelningumo raidos, taip pat Lietuvos Respublikos valdžios sektoriaus finansų padėties.

Antrinių pajamų balansas pakito nežymiai – perteklius buvo šiek tiek mažesnis nei prieš metus. Panašaus, kaip 2017 metais, lygio išliko visi pagrindiniai antrinių pajamų balansai – valdžios sektoriaus, asmeninių pervedimų ir kiti balansai. Artimiausiu metu antrinių pajamų balanso raida neturėtų pastebimai keistis.

Kapitalo sąskaitos perteklius reikšmingai padidėjo. Jis 2018 metais buvo maždaug trečdaliu didesnis nei 2017 metais ir šiek tiek didesnis nei 2016 metais. Tam didžiausią poveikį darė aktyviau panaudojama ES parama.

Finansų sąskaitos struktūrai didelę įtaką darė Eurosistemos vykdoma kiekybinio skatinimo programa. Grynieji turto pirkimai pagal šią programą buvo vykdomi iki 2018 metų pabaigos. Dėl jos didėjo Lietuvos banko įsipareigojimai nerezidentams ir jo portfelinės

investicijos. Numatyta dar gana netrumpai reinvestuoti pagal šią programą, t. y. reinvestuoti dar gana ilgą laiką po to, kai ECB pradės didinti pagrindines palūkanų normas. ECB valdančioji taryba paskelbė, kad ECB nekeis pagrindinių palūkanų normų dar bent iki 2019 metų pabaigos.

5 lentelė. Sektorių balansai

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	BVP procentas				
		2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
1. Grynas šalis skolinimasis	B.9N	1,2	1,8	1,1	0,9	0,6
iš jo:						
prekių ir paslaugų balansas		2,5	2,6	2,2	2,0	1,7
pirminių ir antrinių pajamų balansas*		-2,8	-2,5	-2,6	-2,6	-2,6
kapitalo sąskaita*		1,5	1,7	1,5	1,5	1,5
2. Privataus sektoriaus grynasis skolinimas (+) / grynasis skolinimasis (-)		0,5	1,3	1,0	0,8	0,5
3. Valdžios sektoriaus grynasis skolinimas (+) / grynasis skolinimasis (-)	B.9N	0,7	0,4	0,2	0,1	0,1
4. Statistinis neatitikimas		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Šaltiniai: Finansų ministerija, * Lietuvos bankas.

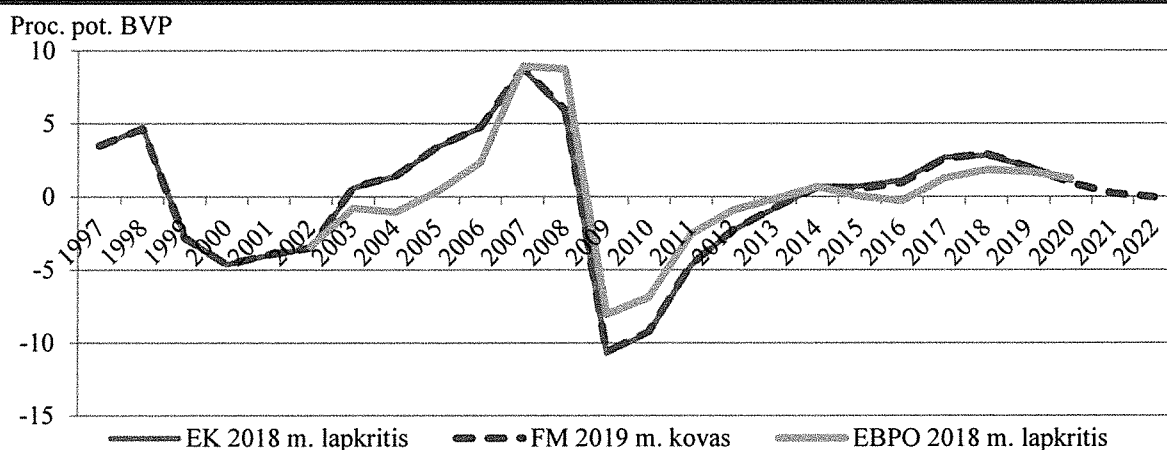
KETVIRTASIS SKIRSNIS ŪKIO CIKLO ĮVERTINIMAS

Ūkio ciklui įvertinti Finansų ministerija skaičiuoja potencialaus BVP ir produkcijos atotrūkio nuo potencialo įverčius. Potencialaus BVP sąvoka apibūdinamas teorinis ekonomikos produkcijos lygis, kuris būtų pasiektas, jeigu gamybos veiksniai – darbas ir kapitalas – būtų naudojami tiek, kiek leidžia šių veiksmų potencialas, neveikiant kainų ir darbo užmokesčio. Produkcijos atotrūkis nuo potencialo rodo realaus ir potencialaus ekonomikos produkcijos lygių skirtumą. Potencialus BVP ir produkcijos atotrūkis nuo potencialo yra nestebimi rodikliai, jiems įvertinti taikomi įvairūs statistiniai ir ekonometriniai metodai, todėl jų įverčiai yra labai neapibrėžti. Taikant skirtingus metodus, parametrus ar prielaidas, gaunami reikšmingai skirtingi potencialaus BVP lygio įverčiai, lemiantys skirtingus produkcijos atotrūkio nuo potencialo vertinimus. Įverčių skirtumus taip pat lemia skirtingas skaičiavimams naudojamų duomenų laiko eilučių ilgis, skirtingos rodiklių projekcijos (prognozės) ir jų horizonto ilgis, skirtingos duomenų laiko eilučių glodinimo priemonės (ir jų parametrai), skirtingi skaičiavimo metu žinomi rodiklių statistiniai duomenys, statistinių duomenų revizijos.

Siekdama sumažinti potencialaus BVP ir produkcijos atotrūkio nuo potencialo įverčių neapibrėžtumą bei išlaikyti jų palyginamumą su EK bei kitų ES valstybių narių skaičiuojamais įverčiais bei užtikrinti jų atitiktį SAP nuostatoms, Finansų ministerija šių rodiklių įverčius apskaičiuoja taikydama EK patvirtintą ir tobulinamą bei su kitomis valstybėmis narėmis

suderintą potencialaus BVP skaičiavimo metodiką⁵, grįstą Kobo ir Daglaso (angl. *Cobb–Douglas*) gamybos funkcija. Finansų ministerijos ir EK apskaičiuoti įverčiai nėra tapatūs, skirtumus tarp jų lemia skirtingos skaičiavimams naudojamų ekonominių rodiklių projekcijos (prognozės), skirtingas jų laiko eilutės ilgis (Finansų ministerijos – iki $T + 3$ metų, EK – iki $T + 1$ metų pavasarį, iki $T + 2$ metų rudenį, kai T – einamieji metai); EK taikoma produkcijos atotrūkio nuo potencialo „uždarymo“ taisyklė $T + 5$ metais; planinės nacionalinių sąskaitų statistinių duomenų revizijos, kurių atlikimo terminai (datos) nesutampa su Finansų ministerijos ERS sudarymo ir potencialaus BVP apskaičiavimo terminais.

6 paveikslas. Produkcijos atotrūkio nuo potencialo įverčiai

Šaltiniai: Finansų ministerija, EK, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.

2019 metų kovą atliktų Finansų ministerijos skaičiavimų rezultatai rodo, kad nuo 2019 metų produkcijos atotrūkis nuo potencialo palaipsniui mažės. 2019 metais šis atotrūkis sudarys 2 procentus potencialaus BVP, o vidutinio laikotarpio pabaigoje išnyks. Skaičiuojant potencialaus BVP įverčius buvo taikytos naujausios (paskelbtos 2019 metų vasarį) demografinės Eurostato subalansuotos migracijos scenarijaus projekcijos.

IV SKYRIUS VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSŲ PADĖTIS IR PERSPEKTYVOS

PIRMASIS SKIRSNIS VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSAI 2018–2019 METAIS

2018 metų valdžios sektoriaus perteklius sudaro 0,7 procento BVP. 2018 metų biudžeto įstatyme⁶ buvo nustatytas tikslinis rodiklis – ne blogesnis kaip 0,6 procento BVP 2018 metų valdžios sektoriaus perteklius. 2018 metais buvo laikomasi Konstitucinio įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatytos fiskalinės drausmės taisyklės – 2018 metų struktūrinis deficitas (0,5 procento BVP) buvo mažesnis nei 2017 metų struktūrinis deficitas

⁵ Detalus metodikos aprašymas paskelbtas EK leidinyje „The Production Function Methodology for Calculating Potential Growth Rates & Output Gaps“, Economic Papers 535, 2014.

⁶ 2018 metų įstatymas (2017 m. gruodžio 12 d. Nr. XIII-868; <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/193f1dc1e18b11e7b4d1bdd5f1a9ff0e/OrTyLgzbnA>).

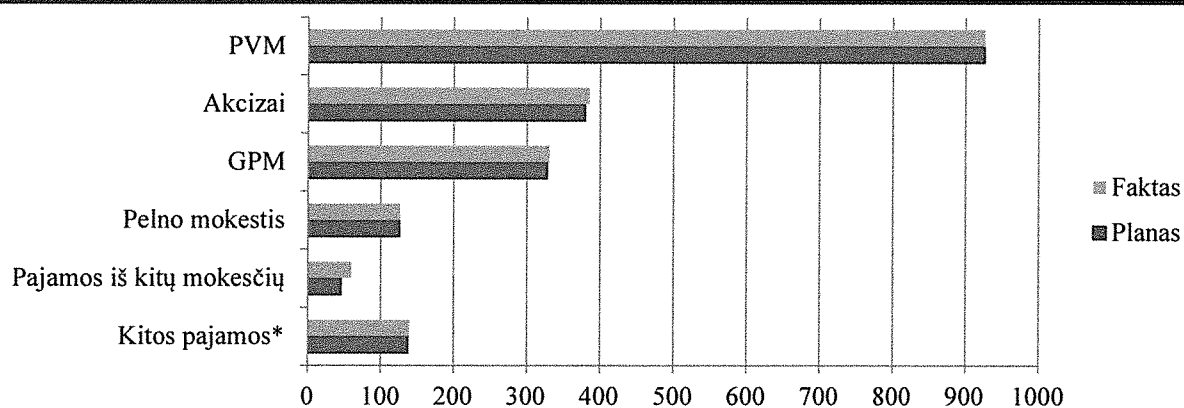
(0,6 procento BVP). Buvo laikomasi ir SAP nuostatų dėl struktūrinio balanso – struktūrinis deficitas buvo mažesnis nei vidutinio laikotarpio tikslas, kuris yra –1 procentas BVP.

Centrinės valdžios subsektoriaus 2018 metų balansas sudarė –8,4 procento BVP, o socialinio draudimo fondų subsektoriaus perteklius sudarė 8,8 procento BVP. Tokius balansus lėmė 2018 m. sausio 1 d. į valstybės išdą perimta visa iki 2017 m. gruodžio 31 d. susidariusi 3 682,3 mln. eurų VSDF biudžeto paimtų ir negrąžintų paskolų suma ir 3 mln. eurų priskaičiuotų palūkanų suma.

2019 metų biudžeto įstatyme⁷ nustatytas 0,4 procento BVP valdžios sektoriaus tikslinis perteklius. Šį perteklių atitinka Seimo patvirtinti valstybės, socialinio draudimo fondų biudžetai, savivaldybių ir kitų valdžios sektoriui priskiriamų biudžetų rodikliai. Numatyta, kad 2019 metų valstybės biudžetas išliks deficitinis. Vietos valdžios ir socialinio draudimo fondų subsektoriai numatomi pertekliniai. Pertekliniai savivaldybių ir PSDF biudžetai projektuojami atsižvelgiant į fiskalinės drausmės taisykles ir įvertinus vis dar palankius ekonomikai laikus. VSDF biudžeto projektuojamą perteklių lemia dėl spartaus darbo užmokesčio augimo didėjantis pajamų dalis, taip pat lemia 2019 metais pradėtos įgyvendinti mokesčių reformos poveikis – reikšmingą įtaką pertekliaus formavimui turi sustabdytas lėšų pervedimas į II pensijų pakopos biudžetus iš VSDF biudžeto.

Planuojama, kad valstybės biudžeto pajamos⁸ 2019 metais, palyginti su 2018 metų pajamomis, didės 27,4 procento. Tokį ženklų pajamų augimą lemia daugiausia dėl darbo santykių apmokestinimo pakeitimų į GPM perkelta dalis socialinio draudimo įmokų. Per pirmąjį 2019 metų ketvirtį valstybės biudžeto planas viršytas 1,5 procento, surinkta 426,9 mln. eurų (27,6 procento) pajamų daugiau nei tuo pačiu laikotarpiu prieš metus.

7 paveikslas. 2019 metų I ketvirčio valstybės biudžeto vykdymas, mln. eurų

Šaltinis – Finansų ministerija.

* Dividendai, pajamos iš valstybinių gamtos išteklių, valstybinės žemės nuomos, turto pardavimo ir kt.

Įvertinus iki 2019 m. balandžio 8 d. Finansų ministerijos gautus naujausius biudžetų vykdymo duomenis, taip pat pagal naują ERS, atnaujintas valstybės, savivaldybių, socialinio draudimo fondų pajamų ir išlaidų projekcijas, vietos valdžios balanso tendencijas, 2019 metais valdžios sektoriaus perteklius turėtų būti ne mažesnis, nei buvo suplanuotas.

⁷ 2019 metų biudžeto įstatymas (2018 m. gruodžio 11 d. Nr. XIII-1710); <http://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/2018-12-11%20XIII-1710.pdf>.

⁸ Valstybės biudžeto pajamos analizuojamos neįtraukiant ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšų.

Programoje pateikti 2019 metų ir likusių vidutinio laikotarpio metų valdžios sektoriaus balanso rodikliai gali blogėti, jeigu 2019 metais realizuosis rizikos dėl ERS išsipildymo ar kitos fiskalinės rizikos. Informacija apie fiskalines ir kitas rizikas pateikta Programos VII skyriuje.

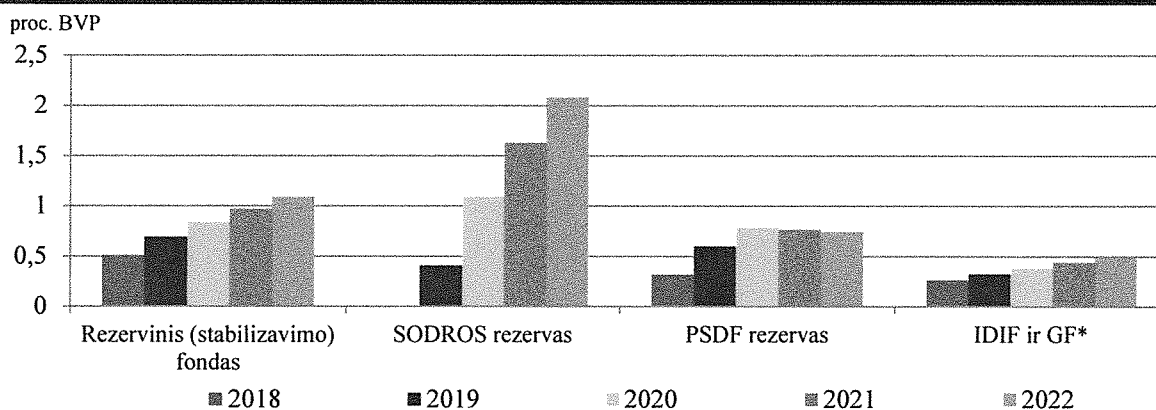
ANTRASIS SKIRSNIS VIDUTINIO LAIKOTARPIO FISKALINĖS POLITIKOS GAIRĖS

Atsižvelgiant į Europos Tarybos rekomendacijas dėl euro zonos ekonominės politikos, Rekomendacijas Lietuvai ir Lietuvos ekonomikos ciklo būklę, 2019–2022 metų laikotarpiu bus vykdoma iš esmės neutrali fiskalinė politika. Bus derinamas siekis išnaudoti vis dar palankias ekonomines aplinkybes toliau palaipsniui kaupti fiskalinius rezervus, kartu įgyvendinant struktūrines reformas, vykdyti kitus strategiškai svarbius įsipareigojimus.

Išliekant išoriniam neapibrėžtumui ir vidiniams demografinių procesų iššūkiams, visu vidutiniu laikotarpiu svarbu pajamų ir išlaidų politikos priemonėmis užtikrinti nacionalinių ir SAP fiskalinės drausmės taisyklių laikymąsi. Konstituciniu įstatymu nustatytos taisyklės įpareigoja palankiais ekonomikai laikais siekti perteklinio valdžios sektoriaus, o SAP taisyklės – riboti išlaidas ir nenukrypti nuo vidutinio laikotarpio tikslo. Taisyklių laikymasis sudaro prielaidas tvariai valdžios sektoriaus finansų padėčiai vidutiniu laikotarpiu, prisideda prie ilgalaikio finansų tvarumo stiprinimo.

Sukaupti finansiniai rezervai ir kuo žemesnis skolos lygis sudarytų sąlygas nepalankiomis ekonominėmis aplinkybėmis palaikyti visuminę paklausą ir investicijų lygį bei vykdyti socialinius įsipareigojimus gyventojams.

8 paveikslas. Finansiniai rezervai

Šaltiniai: Finansų ministerija, VSDF.

* IDIF – Ilgalaikio darbo išmokų fondas, GF – Garantinis fondas.

Fiskalinių tikslų pasiekti padės gerinamas mokesčių surinkimas, priemonių, skirtų šešėliui mažinti, įgyvendinimas, produktų, kurie yra kenksmingi aplinkai ir žmogaus sveikatai, apmokestinimo didinimas. Ieškant vidinių finansinių išteklių, bus atlikta išsami išlaidų peržiūra sveikatos apsaugos, švietimo, socialinės apsaugos srityse. Didinama biudžeto orientacija į rezultatus, stiprinami vidutinės trukmės biudžeto planavimo principai instituciniu

lygmeniu, optimizuojamas valstybės turto valdymas ir kitomis priemonėmis gerinama viešųjų finansų kokybė taip pat prisidės prie vidinių išteklių kūrimo (daugiau informacijos šia tema pateikta Programos V skyriuje „Viešųjų finansų kokybė“).

Valdžios sektoriaus finansų projekcijos (17 lentelė) parengtos atsižvelgiant į ERS, teisės aktais priimtus valstybės įsipareigojimus, tarp jų ir NRD numatytas priemones, Konstituciniame įstatyme ir SAP nustatytas fiskalinės drausmės taisyklės. Projekcijose nurodytiems tiksliniams valdžios sektoriaus balansams pasiekti rengiant 2020–2022 metų biudžetą bus numatytos pajamų ir išlaidų politikos priemonės, kurios bus pateiktos LBP2020.

Vidutiniu laikotarpiu bus taikomos SAP išlaidų augimo ribojimo ir struktūrinio balanso taisyklės bei nacionalinė perteklinio valdžios sektoriaus taisyklė. Nacionalinė išlaidų augimo ribojimo taisyklė vidutiniu laikotarpiu nebus taikoma. Netaikymą lemia paskutinių penkerių pasibaigusių metų valdžios sektoriaus balanso rodiklių teigiamas aritmetinis vidurkis⁹. Atsižvelgiant į 2019–2022 metams projektuojamus valdžios sektoriaus balanso rodiklius, balanso rodiklių vidurkis šiuo laikotarpiu išliks teigiamas.

Lietuvai, vykdančiai struktūrinę reformą – socialinį modelį, skirtą ilgalaikiam finansų tvarumui gerinti ir potencialiam ekonomikos augimui didinti, pagal SAP suteikta lankstumo galimybė. Vertinant Lietuvos atitiktį SAP nustatytoms fiskalinės drausmės taisyklėms, 2017–2018 metų laikotarpiu buvo atsižvelgiama į 0,4 procento BVP, o 2019 metais atsižvelgiama į 0,5 procento BVP dydžio socialinio modelio įgyvendinimo kaštus. Taip pat Lietuvai 2016–2018 metų laikotarpiu buvo taikoma 0,1 procento BVP išimtis dėl sisteminės pensijų reformos įgyvendinimo.

2019 metais vasario mėnesį EK atnaujino metodiką, skirtą minimaliems reikalavimams, taikomiems struktūriniam balansui, apskaičiuoti (angl. *minimum benchmark*) (toliau – MB). MB yra kriterijus, pagal kurį EK vertina, ar yra galimybė valstybei, vykdančiai reikšmingas struktūrines reformas, suteikti išimtį pagal SAP¹⁰. Pakeitus MB skaičiavimo metodiką, Lietuvai taikomas MB sugriežtėjo nuo –1,3 procento BVP iki –0,9 procento BVP. Šis MB bus taikomas 2020–2022 metais. Kadangi Lietuvos vidutinės trukmės tikslas yra –1 procentas BVP, o MB yra –0,9 procento BVP, tai yra labiau ribojantis rodiklis, 2020 ir vėlesniais vidutinio laikotarpio metais Lietuva neturės galimybės gauti išimtį pagal SAP dėl struktūrinių reformų.

⁹ Vadovaujantis Konstitucinio įstatymo 3 straipsnio 3 dalimi.

¹⁰ Suteikus išimtį pagal SAP, valstybės atitiktis ES teisės aktais nustatytoms fiskalinės drausmės taisyklėms vertinama atsižvelgiant į vykdomos reformos įgyvendinimo kaštus, patiriamus vidutiniu laikotarpiu.

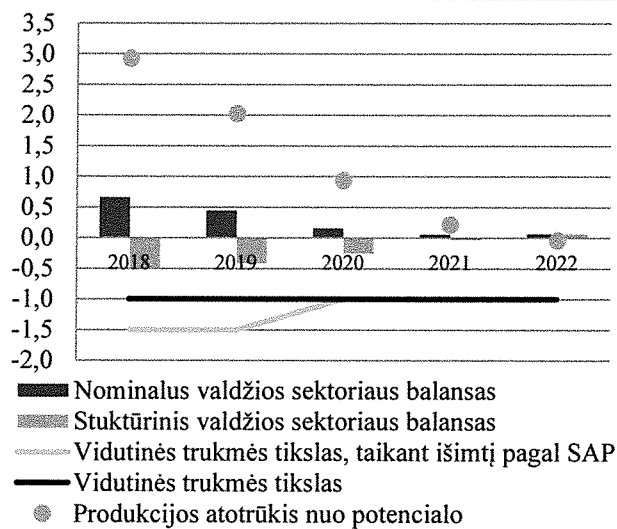
TREČIASIS SKIRSNIS

2019–2022 METŲ NOMINALUS IR STRUKTŪRINIS VALDŽIOS SEKTORIAUS BALANSO RODIKLIAI

2019 metais projektuojamas 0,4 procento BVP valdžios sektoriaus balansas. Atitinkamai struktūrinis balansas sudarys –0,4 procento BVP. 2019 metais išlaikoma iš esmės neutrali fiskalinė politika, kai visuminė paklausa nei išskirtinai skatinama, nei slopinama. 2019 metų struktūrinis balansas atitinka Konstituciniu įstatymu nustatytą taisyklę, pagal kurią 2019 metais, palyginti su 2018 metais, jis turi pagerėti.

2020–2022 metais, kuriais projektuojama, kad produkcijos atotrūkis nuo potencialo nebus neigiamas, tačiau bus lėtėjantis ekonomikos augimas, numatoma taip valdyti valdžios sektoriaus finansus, kad planuojami valdžios sektoriaus balansai užtikrintų struktūrinio balanso gerinimą visu vidutiniu laikotarpiu (6 ir 18 lentelės).

9 paveikslas. 2018–2022 metų valdžios sektoriaus balanso rodikliai ir produkcijos atotrūkis nuo potencialo

Šaltinis – Finansų ministerija.

6 lentelė. Ekonomikos ciklai

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	BVP procentas*				
		2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
1. BVP augimas / grandinė susietos apimtys augimas		3,4	2,6	2,4	2,3	2,3
2. Valdžios sektoriaus grynasis skolinimas (+) / skolinimasis (–)	B.9	0,7	0,4	0,2	0,1	0,1
3. Palūkanos	D.41	0,9	0,9	0,7	0,5	0,3
4. Vienkartinės ir kitos laikinosios priemonės		0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
iš jų:						
vienkartinės priemonės – valdžios sektoriaus pajamos		0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
vienkartinės priemonės – valdžios sektoriaus išlaidos		–0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
5. Potencialaus BVP augimas, procentais		3,1	3,5	3,5	3,1	2,5
iš jo:						
darbo veiksnys		0,4	0,6	0,5	0,0	–0,4
kapitalo veiksnys		1,5	1,5	1,5	1,5	1,4
bendrasis gamybos veiksnių našumas		1,2	1,4	1,5	1,5	1,5
6. Produkcijos atotrūkis nuo potencialo		2,9	2,0	0,9	0,2	0,0
7. Ciklinė biudžeto dedamoji		1,2	0,8	0,4	0,1	0,0

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	BVP procentas*				
		2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
8. Balansas, pakoreguotas pagal ciklą (2 – 7)		–0,5	–0,4	–0,2	0,0	0,1
9. Pirminis balansas, pakoreguotas pagal ciklą (8 + 3)		0,4	0,5	0,5	0,5	0,4
10. Struktūrinis balansas (8 – 4)		–0,5	–0,4	–0,3	0,0	0,1

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

* Kai kuriais metais dėl apvalinimo eilučių suma gali nesutapti su apskaičiuotų rodiklių reikšmėmis.

KETVIRTASIS SKIRSNIS VIDUTINIO LAIKOTARPIO FISKALINĖS POLITIKOS ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖS

Nuo 2019 metų pradėti įgyvendinti struktūriniai pokyčiai švietimo, sveikatos apsaugos, šešėlinės ekonomikos mažinimo, inovacijų, socialinio draudimo (pensijų) bei mokestinio reguliavimo srityse. NRD pateikta išsami informacija apie šias reformas. Jų tikslas – pasiekti kokybiškai geresnių šių sričių rezultatų, kurie didintų šalies konkurencingumą, būtų skaidriau ir optimaliau naudojami viešieji ištekliai, stiprinamas ilgalaikis viešųjų finansų tvarumas¹¹. Kiti svarbūs Vyriausybės prioritetai – didinti mažiausiai uždirbančių žmonių pajamas, skatinti užimtumą atliepiant darbo rinkos poreikius, remti vaikus auginančias šeimas, vykdyti įsipareigojimus NATO.

Valdžios sektoriaus pajamų ir išlaidų projekcijos pagal nesikeičiančios politikos scenarijų pateiktos 19 lentelėje.

Pajamų politikos priemonės

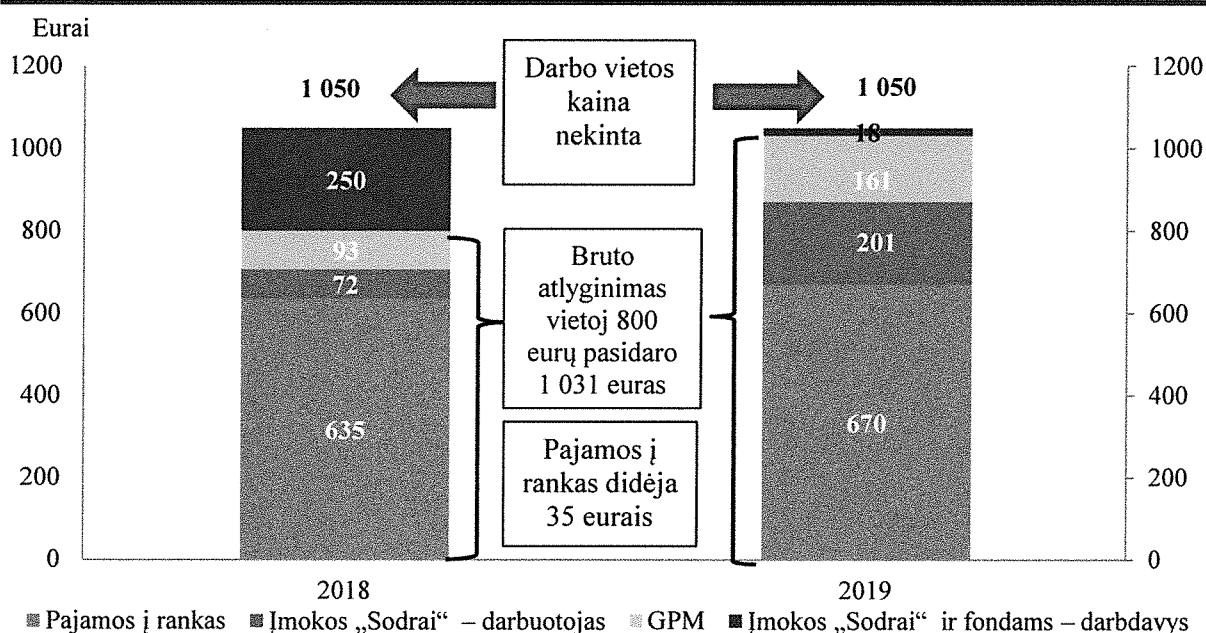
Vyriausybė siekia tobulinti mokesčių sistemos struktūrą ekonomikos augimui palankia kryptimi ir optimizuoti mokesčių bazę. Įgyvendinant Rekomendaciją Lietuvai, mokesčių našta, kartu užtikrinant mokesčių sistemos aiškumą, keliama nuo darbo apmokestinimo ant šaltinių, kurių apmokestinimas mažiau kenkia ekonomikos augimui. Taip pat numatomos papildomos priemonės, skirtos atotrūkiui nuo potencialių pajamų iš mokesčių sumažinti. Šiems siekiams įgyvendinti 2018 metų birželį Seime buvo priimti mokesčių ir šešėlinės ekonomikos mažinimo struktūrinės reformos įteisinantys teisės aktai. Kartu patvirtintas esminių apmokestinimo pokyčių įgyvendinimo planas 2019–2021 metams, užtikrinantis didesnę mokesčių aplinkos prognozuojamumą ir stabilumą. Visos 2019–2021 metais numatytos pajamų politikos diskrecinės priemonės pajamas padidins apie 251,5 mln. eurų (21 lentelė ir LBP2019).

Siekiant darbo apmokestinimo sistemą padaryti aiškesnę, leidžiančią darbuotojams lengviau įvertinti jų pajamoms tenkančią mokestinę naštą, konsoliduotos socialinio draudimo įmokos. Darbdavio socialinio draudimo įmokų mokėjimas perkeltas darbuotojui, darbdaviui paliekant tik nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų bei nedarbo socialinio draudimo įmokų mokėjimą. Perkėlus įmokų mokėjimą atitinkamai perskaičiuotas bruto darbo

¹¹ Išsami informacija apie reformas pateikiama Vyriausybės interneto paskyroje: <http://lrv.lt/lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/prioritetiniai-darbai/strukturines-reformas>.

užmokestis. Tikimasi, kad šie pakeitimai leis darbuotojams aiškiau suprasti, kad visos socialinio draudimo įmokos yra darbuotojo darbo užmokesčio dalis, kuri atidedama, iki darbuotojui įvyks draudžiamasis įvykis. Kartu įmokų konsolidavimas taps priemone dalį atlygio vokelyje gaunantiems darbuotojams įvertinti socialinių garantijų praradimo mastą. Siekiant pagrindinę pensijos dalį finansuoti iš valstybės biudžeto, pagrindinė pensiją užtikrinanti socialinio draudimo įmokų dalis perkelta į gyventojų pajamų mokestį. Įvertinus visus šiuos pakeitimus, atitinkamai perskaičiuoti gyventojų pajamų mokesčio bei socialinio draudimo įmokų tarifai.

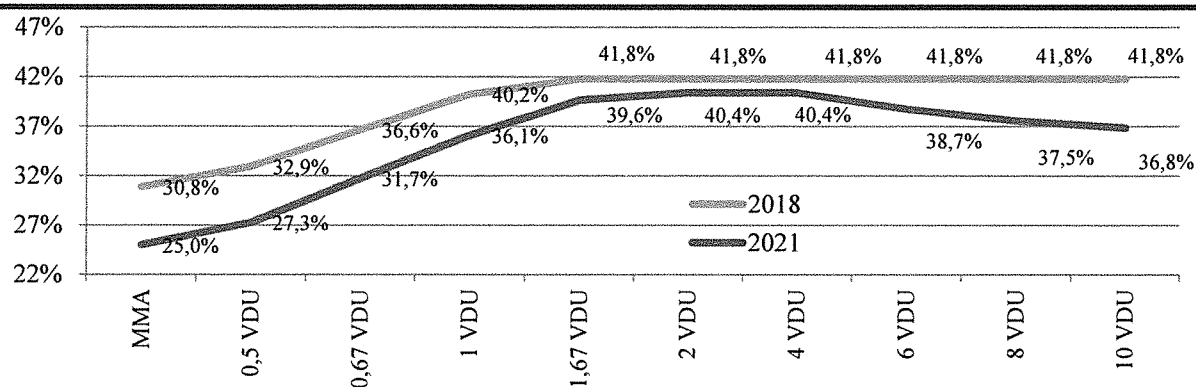
10 paveikslas. Darbo apmokestinimo pokyčių pavyzdys, mokant 800 eurų bruto mėnesio atlyginimą (asmeniui, nekaupiančiam pensijos II pensijų pakopos fonduose)

Šaltinis – Finansų ministerija.

Įgyvendinant pensijų reformą, nuspręsta pakeisti II pakopos pensijų fondų finansavimo schemą. Atsisakyta pervedimų iš VSDF į privačius II pakopos pensijų fondus, juos pakeičiant pačių darbuotojų įmokomis. Siekiant, kad apsisprendimas senatvei papildomai kaupti II pakopos pensijų fonduose nesumažintų dirbančiųjų pajamų į rankas, GPM ir socialinio draudimo įmokų tarifai 2019 metais iš viso sumažinti 1,55 procentinio punkto. Be to, nuo 2019 metų išplėsta aibė asmenų, kuriems taikomas pajamų apmokestinimo progresyvumą užtikrinantis neapmokestinamasis pajamų dydis, nustatytas nuoseklus kasmetinis jo didėjimas 2019, 2020 ir 2021 metais. Dėl šio sprendimo mokesčių našta mažės ne tik mažas, bet ir vidutines pajamas gaunantiems gyventojams. Be to, mažas pajamas gaunančių asmenų mokesčių naštos mažėjimas buvo užtikrinamas sistemingai didinant neapmokestinamąjį pajamų dydį jau kelerius metus iš eilės.

11 paveikslas. Darbo apmokestinimo našta prieš reformą ir po jos

Šaltinis – Finansų ministerija.

Siekiant sukurti prielaidas pritraukti ir išlaikyti itin gerai apmokamus aukšto lygio specialistus ir įvertinus tai, kad socialinio draudimo išmokoms taikomos lubos, 2019 metais pirmą kartą nustatytos ir socialinio draudimo įmokų lubos, o šių lubų tolesnis mažėjimas numatytas 2020 ir 2021 metams. Siekiant iš dalies kompensuoti neigiamą socialinio draudimo įmokų lubų poveikį biudžetų pajamoms ir įvertinus pagrindinės pensijų dalies finansavimo perkėlimą iš VSDF biudžeto į valstybės biudžetą, 2019 metais pirmą kartą įvesti progresiniai gyventojų pajamų mokesčio tarifai su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusioms pajamoms. Progresiniai gyventojų pajamų mokesčio tarifai nustatyti ir kitoms metinėms pajamoms (išskyrus individualios veiklos pajamas ir dividendus), kurios viršija nustatytas socialinio draudimo įmokų lubas. Plečiant ekonomikos augimui mažiau žalingų mokesčių bazę ir didinant tokių mokesčių įtaką biudžeto pajamoms, 2019 metais didinami akcizai etilo alkoholiui, cigaretėms, cigarams bei cigarilėms ir rūkomajam tabakui (išskiriant kaitinamojo tabako produktus), kartu nustatant akcizų tabako produktams didinimo 2020 ir 2021 metais planą. Taip pat pirmą kartą akcizais apmokestinamas elektroninių cigarečių skystis. Seime svarstomas Vyriausybės siūlymas didinti fizinių asmenų nekilnojamojo turto apmokestinimą (apmokestinant antrąjį ir paskesnę gyvenamosios paskirties turto objektus), taip prisidedant prie būsto rinkos reguliavimo.

Pajamų projekcijos

Prognozuojant vidutinio laikotarpio valstybės biudžeto pajamas įvertintas naujausias ERS ir nuo 2019 metų įsigalioję mokesčių pakeitimai. Numatoma, kad valstybės biudžeto pajamos 2020 metais augs 6 procentais, 2021 metais – 6,1 procento, o 2022 metais – 5,2 procento.

Pagrindiniai mokesčiai. 2020–2022 metais pajamos iš keturių pagrindinių mokesčių – PVM, GPM, akcizai ir pelno mokestis – sudarys apie 91 procentą visų valstybės biudžeto pajamų.

Prognozuojant pajamas iš visų keturių pagrindinių mokesčių įvertinti 2019–2021 metais patvirtinti mokesčių politikos pasikeitimai, tarp jų ir laukiamas teigiamas šešėlio mažinimo reformos rezultatas, taip pat – pajamų netekimas dėl galiojančių mokesčių

lengvatų. Didžiausią poveikį mokesčių pakeitimai turi pajamoms iš GPM – dėl darbo santykių apmokestinimo pakeitimų (neapmokestinamojo pajamų dydžio taikymo imties plėtimo ir dalies socialinio draudimo įmokų perkėlimo į GPM) pajamos iš šio mokesčio į valstybės ir savivaldybių biudžetus išaugo daugiau nei 1 mlrd. eurų. Šis veiksnys buvo pagrindinė Programoje nurodytų valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų, palyginti su SP2018 numatytomis pajamomis, padidėjimo priežastis.

Pajamos iš GPM prognozuojamos atsižvelgiant į įplaukų iš šio mokesčio santykio su darbo užmokesčio fondu dinamiką ir prognozuojamą metinį darbo užmokesčio fondo augimo rodiklį. Šios pajamos 2020 ir 2021 metais augs lėčiau nei darbo užmokesčio fondas dėl numatomo neapmokestinamojo pajamų dydžio didinimo.

Pajamos iš PVM prognozuojamos įvertinus numatomą galutinio vartojimo išlaidų pokytį bei galutinio vartojimo išlaidų ir PVM mokestinės bazės procentinio santykio dinamiką. Įvertinus prognozuojamas pajamas iš administravimo gerinimo priemonių, pajamų iš PVM augimas 2020 ir 2021 metais sieks vidutiniškai po 8 procentus.

Pajamų iš akcizų prognozė sudaryta atsižvelgiant į atskirų grupių akcizais apmokestinamų prekių prognozuojamus pardavimo rodiklius, remiantis

daugiamečiais duomenimis apie akcizais apmokestinamų prekių pardavimo pasikeitimų ir namų ūkių vartojimo išlaidų ar galutinio vartojimo išlaidų bei akcizų tarifų pasikeitimų tarpusavio priklausomybę. Dėl numatyto akcizų tarifų tabako produktams didinimo 2020 ir 2021 metais pajamų iš akcizų augimo tempas numatomas apie 1,6 procentinio punkto didesnis nei 2022 metais.

Pajamos iš pelno mokesčio, įvertinus prognozuojamą BVP augimą ir numatomas įmonių avansinio pelno mokesčio mokėjimo tendencijas, prognozuojama kasmet didės vidutiniškai po 10 procentų.

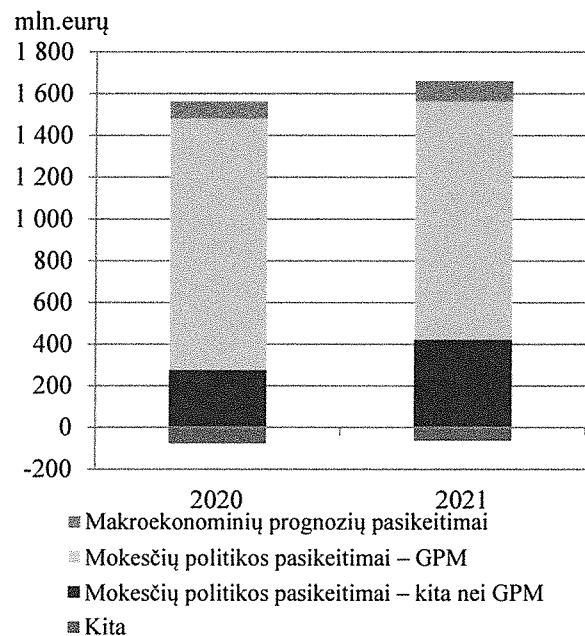
Kitos pajamos. Prognozuojant kitas 2020–2022 metų valstybės biudžeto pajamas, esminių pasikeitimų, palyginti su 2019 metais planuojamomis pajamomis, nenumatoma.

Išlaidų politikos priemonės

Vyriausybės išlaidų politikos prioritetai 2019–2021 metais:

- Vyriausybės vykdomų reformų įgyvendinimas, siekiant esminių pokyčių švietimo ir mokslo, sveikatos apsaugos, socialinio draudimo, inovacijų srityse;

12 paveikslas. Pagrindiniai veiksniai, turėję įtakos Programos 2020 ir 2021 metų pajamų prognozėms, palyginti su SP2018

Šaltinis – Finansų ministerija.

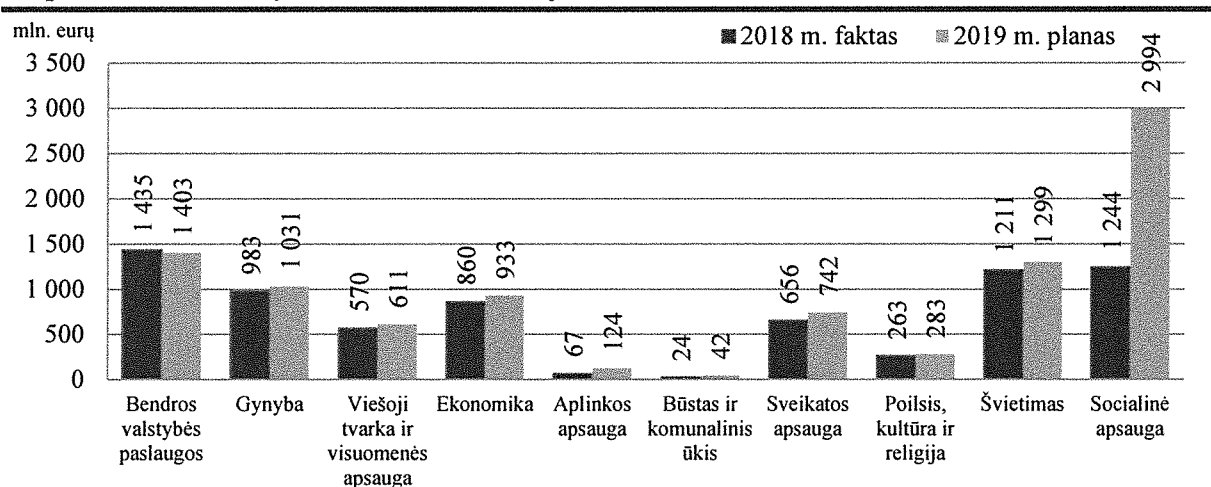
- strateginių projektų, įtrauktų į Vyriausybės patvirtintą strateginių projektų portfelį¹², įgyvendinimas;
- krašto apsaugos finansavimas, siekiant vykdyti įsipareigojimą, susijusį su naryste NATO;
- darbo užmokesčio padidinimas valstybės ir savivaldybių įstaigų ir institucijų darbuotojams, valstybės politikų, tarnautojų, pareigūnų ir teisėjų darbo apmokėjimo nuostatų sisteminė peržiūra.

Įgyvendinant minėtas reformas ir kitus Vyriausybės prioritetus, 2019 metais numatytos valstybės biudžeto diskrecinės išlaidų politikos priemonės:

- socialinės apsaugos srityje apie 187 mln. eurų skirti išmokoms vaikams padidinti, šalpos išmokų ir tikslinių kompensacijų, pareigūnų pensijų, socialinių išmokų bazėms padidinti, pareiginės algos baziniam dydžiui ir minimaliajai mėnesinei algai padidinti, socialinėms įmonėms remti, socialiniams darbuotojams – atvejo vadybininko paslaugoms, paramai būstui įsigyti mažas pajamas gaunančioms ir jaunoms šeimoms;
- švietimo ir mokslo srityje apie 96 mln. eurų skirti pedagogų, dėstytojų, mokslo darbuotojų ir tyrėjų atlyginimams padidinti;
- sveikatos apsaugos srityje apie 90 mln. eurų skirti įmokoms už valstybės biudžeto lėšomis draudžiamus asmenis, visuomenės sveikatos priežiūros specialistų ir rezidentų darbo užmokesčiui padidinti.

Vykdant socialinio draudimo reformą, nuo 2019 metų su pensijų socialinio draudimo įmokomis nesusijusi pensijos dalis finansuojama valstybės biudžeto lėšomis, todėl gerokai padidėjo valstybės biudžeto išlaidos socialinei apsaugai (13 paveikslas).

13 paveikslas. Valstybės biudžeto išlaidų struktūra*

Šaltinis – Finansų ministerija.

*Neįskaitant ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšų.

¹² <http://lr.v.lt/lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/prioritetiniai-darbai/strateginiu-projektu-portfelis>.

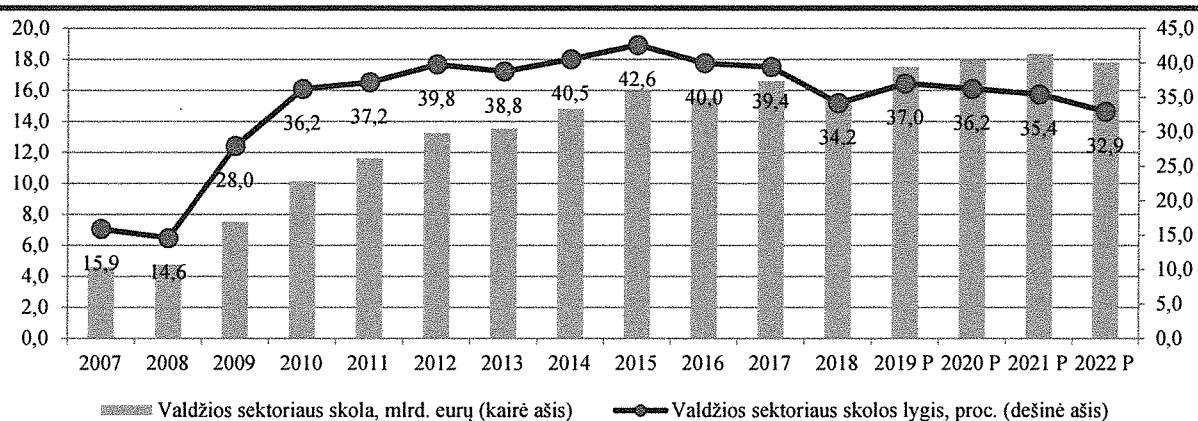
Planuojant 2020–2022 metų biudžetą, numatoma laikytis tų pačių valstybės biudžeto išlaidų politikos prioritetų: tęsti struktūrinių reformų ir kitų strateginių projektų įgyvendinimą, užtikrinti krašto apsaugos finansavimą, atitinkantį įsipareigojimus NATO, taip pat pradėti įgyvendinti Viešojo sektoriaus darbuotojų darbo užmokesčio didinimo strategiją. Patikslinti išlaidų politikos prioritetai, lėšų poreikis ir šaltiniai prioritetams įgyvendinti paaiškės 2020–2022 metų valstybės biudžeto derybų metu ir rengiant 2020 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą.

PENKTASIS SKIRSNIS VALDŽIOS SEKTORIAUS SKOLA IR JOS PROJEKCIJOS

Valdžios sektoriaus skolos lygis, struktūra, dinamika ir rizikos valdymas

Valdžios sektoriaus skola, atsižvelgiant į sudarytas išvestines finansines priemones, 2018 metų pabaigoje sudarė 34,2 procento BVP ir buvo 5,2 procentinio punkto mažesnė negu 2017 metų pabaigoje, kai siekė 39,4 procento BVP. Šiam rodikliui teigiamą poveikį darė 2018 metų vasarį išpirtos euroobligacijos, kurioms 2017 metais buvo sukaupia 1,3 mlrd. eurų.

14 paveikslas. Valdžios sektoriaus skola ir jos santykio su BVP kaita

Šaltinis – Finansų ministerija.

Prognozuojama, kad vidutiniu laikotarpiu valdžios sektoriaus skolos lygis išlaikys mažėjimo tendenciją ir 2022 metų pabaigoje sieks apie 33 procentus BVP. Skolos ir BVP santykio dinamika atitinka bendras makroekonominės tendencijas, ilgalaikius įsipareigojimus tarptautinėms institucijoms ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos siūlymus dėl skolos lygio išlaikymo apie 40 procentų BVP. Valdžios sektoriaus skolos raida atspindi kryptingą Vyriausybės vykdomą fiskalinę politiką, siekiant viešųjų finansų tvarumo. Valdžios sektoriaus skolos projekcijos pateiktos 20 lentelėje.

2018 m. sausio 1 d. visa iki 2017 m. gruodžio 31 d. susidariusi 3 682,3 mln. eurų VSDF biudžeto paimtų ir negrąžintų paskolų suma ir 3 mln. eurų priskaičiuotų palūkanų suma buvo perkelta į valstybės išdą. Šis perėmimas nepakeitė konsoliduoto valdžios sektoriaus skolos dydžio. 2018 metų pabaigoje VSDF skolinių įsipareigojimų nebeturėjo. Vietos valdžios subsektoriaus skola sudarė 3,2 procento visos valdžios sektoriaus skolos.

Vyriausybės valstybės vardu priimtų skolinių įsipareigojimų ir valstybės piniginių išteklių rizikos valdymas apima valiutų kursų kitimo, palūkanų normų kitimo, kredito, likvidumo (perfinansavimo) ir veiklos rizikos valdymą. 2018 metais buvo laikomasi teisės aktais nustatytų skolinimosi ir skolos limitų. Trumpalaikiai įsipareigojimai pagal likutinę trukmę 2018 metų pabaigoje sudarė 5,8 procento, vidutinė svertinė likutinė skolos trukmė buvo 6,9 metų, vidutinė svertinė likutinė skolos trukmė iki palūkanų normų pasikeitimo – 6,5 metų. Skola už kintamąsias palūkanų normas, įvertinus išvestines finansines priemones, sudarė 0 procentų visos skolos. Įvertinus išvestines finansines priemones, centrinės valdžios skola buvo 100 procentų denominuota eurai. Valstybės garantuota skola sudarė 0,8 procento BVP.

2018 metais Vyriausybė rinkoje išplatino žaliųjų obligacijų emisiją, kuri įtraukta į *Nasdaq* Baltijos skolos vertybinių popierių sąrašą. Tai pirmoji Baltijos šalyse VVP emisija, kurios pritrauktos lėšos bus panaudotos žaliesiems projektams įgyvendinti – daugiabučiams namams modernizuoti ir jų energiniam efektyvumui didinti. Už Vyriausybės obligacijas bus mokama 1,2 procento metinių palūkanų. Žaliųjų obligacijų emisijos trukmė – 10 metų, obligacijos bus išperkamos 2028 m. gegužės 3 d. Nominalioji vienos obligacijos vertė – 100 eurų.

Vyriausybės 2019–2022 metų skolinimosi ir skolos valdymo gairės

Vyriausybės 2019–2022 metų skolinimosi ir skolos valdymo tikslas – užtikrinti Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytą valstybės išlaidų finansavimą ir priimtų skolinių įsipareigojimų vykdymą skolintomis lėšomis patiriant kuo mažesnes sąnaudas ir priimtina rizika. Siekiant šio tikslo įvardijami trys pagrindiniai Vyriausybės 2019–2022 metų skolinimosi ir skolos valdymo uždaviniai bei jų įgyvendinimo kriterijai.

Pirmas uždavinys – didinti vidaus VVP rinkos, kaip svarbios Lietuvos finansų rinkos dalies, likvidumą skatinant vidaus VVP patrauklumą investuotojams. Taip pat dabartinis vidaus skolos santykis su visa skola valstybės vardu vertinamas kaip vienas iš rizikos skolos stabilumui veiksnių. Įgyvendinant šį uždavinį numatoma palaikyti bent iki 10 metų trukmės VVP pelningumo kreivę, orientuojantis į 2–3 metų, 4–6 metų ir 7–10 metų likutinės trukmės obligacijų emisijų išleidimą, išleidžiant naujas Vyriausybės vidaus obligacijų emisijas, kurti santykinai likvidžias, ne mažiau kaip 250 mln. eurų dydžio emisijas. Taip pat numatoma plėtoti santykius su partneriais ir investuotojais. Uždavinio įgyvendinimo kriterijus yra padidėjusi vidaus skolos dalis nuo visos skolos valstybės vardu iki 28 procentų vidutiniu laikotarpiu.

Antras uždavinys – kuo didesnę valdžios sektoriui priskiriamų subjektų laikinai nenaudojamų piniginių išteklių dalį pritraukti į valstybės išdą. Šiuo uždaviniu siekiama gerinti valstybės išdo finansinio turto likvidumą ir efektyviau valdyti valstybės piniginius išteklius. Uždavinio įgyvendinimo kriterijus yra teisės aktų, kurie sudaro galimybę didinti valstybės išdo finansinio turto likvidumą, analizė ir priėmimas.

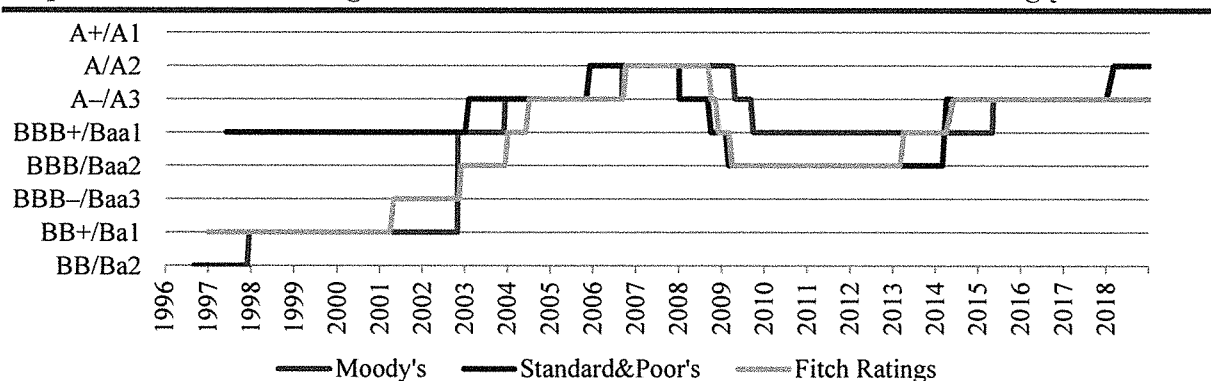
Trečias uždavinys apima palūkanų normų kitimo, perfinansavimo, valiutų kursų pokyčių ir garantuotos skolos rizikos valdymą. Rizikos valdymas yra svarbus veiksnys įgyvendinant pagrindinį skolos tikslą, užtikrinant skolos stabilumą ir Vyriausybės gebėjimą vykdyti savo įsipareigojimus. Uždavinio įgyvendinimo kriterijus yra tarptautinę praktiką atitinkančių rizikos limitų laikymasis – trumpalaikės skolos valstybės vardu pagal likutinę trukmę ir visos skolos valstybės vardu skolinių įsipareigojimų santykinis rodiklis nebus didesnis kaip 25 procentai; vidutinė svertinė likutinė skolos valstybės vardu trukmė bus ilgesnė kaip 4 metai; vidutinė svertinė likutinė skolos valstybės vardu trukmė iki palūkanų normų pasikeitimo bus ilgesnė kaip 3,5 metų; skolos pagal kintamąją palūkanų normą ir visos skolos valstybės vardu santykis nebus didesnis kaip 10 procentų; skola eurai, įvertinus sudarytus išvestinių finansinių priemonių sandorius, sudarys 100 procentų visos skolos; bendras valstybės įsipareigojimų pagal garantijas lygis nebus didesnis negu 3 procentai BVP.

Prognozuojamas Vyriausybės skolinimosi poreikis, įvertinus taikytinas perfinansavimo rizikos valdymo priemones išperkant euroobligacijų emisijas, 2019–2022 metais vidutiniškai sudarys po 2,4 mlrd. eurų. Tokį skolinimosi poreikį lemia 2020, 2021 ir 2022 metais išperkamos euroobligacijų emisijos, kurių bendra nominalioji suma po išvestinių finansinių priemonių sandorių siekia 3,6 mlrd. eurų.

Kredito reitingai

Tarptautinių kredito reitingų agentūrų *Moody's*, *Standard & Poor's* ir *Fitch Ratings* nustatyti Lietuvos ilgalaikio skolinimosi užsienio valiuta kredito reitingai 2018 m. gruodžio 31 d. buvo atitinkamai A3 / A / A–.

15 paveikslas. Lietuvos ilgalaikio skolinimosi užsienio valiuta kredito reitingų raida

Šaltinis – Finansų ministerija.

2018 metų kovą tarptautinė kredito reitingų agentūra *Standard & Poor's* teigiamai įvertino Lietuvos įgyvendinamą fiskalinę politiką bei ekonomikos augimo perspektyvą ir pakeitė šaliai nustatytus ilgalaikio ir trumpalaikio skolinimosi reitingus iš A– ir A–2 į A ir A–.

2018 metų rugpjūtį tarptautinė kredito reitingų agentūra *Fitch Ratings* pakeitė Lietuvos ilgalaikio kredito reitingo perspektyvą iš stabilios į teigiamą. Agentūros šaliai nustatyti ilgalaikio ir trumpalaikio kredito reitingai (A– ir F1) lieka nepakitę.

V SKYRIUS VIEŠŲJŲ FINANSŲ KOKYBĖ

Mokesčių administravimas 2018 metais

Skatinant savanorišką mokesčių mokėjimą ir gerinant mokesčių surinkimą bei įgyvendinant Rekomendaciją Lietuvai gerinti mokestinių prievolių vykdymą, 2018 metais buvo tęsiami ankstesniais metais pradėti projektai:

- **Analitinių priemonių pritaikymas vykdant mokesčių administravimą.** 2018 metais VMI, naudodama analitines mokesčių administravimo efektyvumo gerinimo priemones ir vykdydama į i.SAF pateiktų PVM sąskaitų faktūrų registrų duomenų automatinį kryžminį sutikrinimą, turėjo galimybę operatyviai nustatyti neatitikimus (pirkėjai pateikė sąskaitą, o

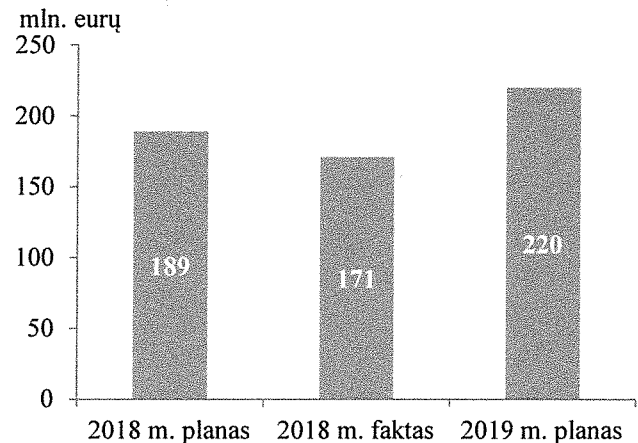
pardavėjas – ne, ir atvirkščiai) ir apie juos informuoti mokesčių mokėtoją, o nustačiusi su galimu sukčiavimu susijusius sandorius, atlikti mokesčių mokėtojų kontrolės veiksmus. Buvo organizuojami stebėsenos ir kontrolės veiksmai, inicijuoti i.SAF ir i.VAZ duomenų analizės pagrindai. Papildomai inicijuota įmonių grupių ir didžiųjų mokesčių mokėtojų patikrinimų programa.

- **Tarptautinis bendradarbiavimas.** 2018 metais toliau buvo stiprinamas mokesčių administracijų tarptautinis bendradarbiavimas – automatinio būdu buvo keičiamasi informacija apie finansų įstaigose atidarytas sąskaitas ir jose esančias lėšas. Informacija apie Lietuvos piliečių kitose valstybėse atidarytas sąskaitas ir jose esančias lėšas tapo prieinama iš daugiau nei 60 valstybių ir teritorijų. Buvo vykdomi abipusės informacijos apie įpareigojančius sprendimus ir kainodaros tvarką bei tarptautinių įmonių grupes mainai.

- **Savanoriško mokesčių mokėjimo ir mokėtojų sąmoningumo skatinimas.** 2018 metais, skatinant savanorišką mokesčių mokėjimą ir gerinant mokesčių surinkimą, buvo nuosekliai įgyvendinama kompleksinė VMI 2017–2021 metų mokesčių mokėtojų švietimo ir sąmoningumo ugdymo strategija ir jos įgyvendinimo priemonių planas; vykdomas kasos kvitų žaidimas, skatinant visuomenės įsitraukimą į šešėlinės ekonomikos mažinimą.

- **Kova su mokesčių vengimu ir slėpimu.** 2018 metais, įgyvendinant 2016 m. liepos 12 d. Tarybos direktyvos (ES) 2016/1164, kuria nustatomos kovos su mokesčių vengimo praktika, tiesiogiai veikiančia vidaus rinkos veikimą, taisyklės, nuostatas ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos rekomendacijas, Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatyme nustatytos naujos kovos su mokesčių vengimu ir slėpimu priemonės –

16 paveikslas. Mokesčių ir socialinio draudimo įmokų administravimo gerinimo priemonių poveikis pajamoms

Šaltinis – Finansų ministerija, VMI.

bendroji kovos su piktnaudžiavimu taisyklė ir palūkanų atskaitymo ribojimo taisyklė, taip pat praplėsta užsienio kontroliuojamųjų apmokestinamųjų vienetų apmokestinimo taisyklių taikymo apimtis.

Dėl **2018 metais** vykdytų mokesčių ir socialinio draudimo įmokų administravimo gerinimo priemonių **gauta apie 171 mln. eurų pajamų.**

Mokesčių administravimas 2019 metais

2019 metais, siekiant toliau gerinti mokesčių administravimą ir mažinti šešėlinę ekonomiką, bus tęsiamas mokestinių procedūrų supaprastinimas ir elektroninių paslaugų plėtra. Taip pat bus imtasi naujų priemonių šiose srityse:

- **Savanoriškas atsiskleidimas.** 2019 metais mokesčių mokėtojams suteikiama unikali vienkartinė galimybė per sausio–birželio mėnesius sumokėti „pamirštus“ mokesčius, atleidžiant nuo įprastų sankcijų.

- **Skatinimas mokėti mokesčius šešėlinei ekonomikai jautriose srityse.** 2019–2021 metais gyventojams įsigyjant oficialiai apskaitomas paslaugas šešėlinei ekonomikai jautriose srityse (pastatų ir statinių apdailos bei remonto, lengvųjų automobilių remonto, auklių paslaugos) suteikiama galimybė susimąžinti apmokestinamąsias pajamas, taip susigrąžinant dalį patirtų išlaidų.

- **Nepakantumas pažeidėjams mokesčių srityje.** Apribojant galimybes nepatikimiems mokesčių mokėtojams dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, gauti paramą, apsunkinant galimybes gauti bankinį finansavimą bei nustatant ilgesnę mokestinę senatį, skatinami „baltieji“ finansai. Plečiamas atvirkštinio apmokestinimo PVM mechanizmo taikymas srityse, kuriose nustatyta daugiausia sukčiavimo atvejų.

- **Kova su mokesčių vengimu ir slėpimu.** Tęsiant kovą su mokesčių vengimu ir slėpimu, įgyvendinant 2016 m. liepos 12 d. Tarybos direktyvos (ES) 2016/1164, kuria nustatomos kovos su mokesčių vengimo praktika, tiesiogiai veikiančia vidaus rinkos veikimą, taisyklės, ir 2017 m. gegužės 29 d. Tarybos direktyvos (ES) 2017/952, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2016/1164, kiek tai susiję su trečiųjų valstybių mokestinės tvarkos neatitikimais, nuostatas ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos rekomendacijas, Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatyme bus įtvirtintos papildomos kovos su mokesčių vengimu ir slėpimu priemonės – persikėlimo apmokestinimo ir šalių mokestinės tvarkos neatitikimų taisyklės.

Įvertinus minėtas mokesčių administravimo gerinimo priemones, į **2019 metų** biudžetų pajamų planus įtraukta **220 mln. eurų** suma, gautina gerinant mokesčių ir socialinio draudimo įmokų administravimą.

Biudžeto sistemos pertvarka

Nuo 2017 metų Lietuvoje vykdoma biudžeto formavimo ir strateginio planavimo sistemos pertvarka (toliau – biudžeto sistemos pertvarka), kurios tikslas – sukurti patikimą ir

efektyviai veikiančią vidutinės trukmės biudžeto formavimo ir programų valdymo sistemą, kuri bus aiškiai susieta su atnaujinta valstybės strateginio planavimo sistema.

Įgyvendinant biudžeto sistemos pertvarkos darbus, rengiami biudžeto programų struktūros pakeitimai, tikslinama programų sudarymo tvarka, ją glaudžiai susiejant su atnaujintu valstybės strateginio planavimo dokumentų modeliu, bei vykdomi kiti biudžeto formavimo ir strateginio planavimo sistemos patobulinimai. Visiškai atnaujinta sistema bus įdiegta formuojant 2021–2023 metų valstybės biudžetą. Daug dėmesio skiriama kokybiškesniam su biudžetu susijusios informacijos viešinimui. Rengiant 2020–2022 metų valstybės biudžetą, bus rengiamas leidinys „Biudžetas glaustai 2020“, kuriame aiškiu ir visuomenei suprantamu formatu bus atskleidžiama informacija apie biudžetą.

Valstybės investicijų programos efektyvumo didinimas

Siekiant pagerinti viešųjų investicijų efektyvumą nuo 2018 metų pakeista investicijų projektų, finansuojamų iš valstybės biudžeto lėšų, rengimo, vertinimo ir atrankos tvarka – visi nauji investicijų projektai turi būti pagrįsti taikant sąnaudų ir naudos analizės būdą, atliekama jų alternatyvų analizė, investicijų projektų atrankai taikomi patvirtinti atitinkamos srities investicijų projektų atrankos kriterijai ir jų reikšmės, patikslintos investicijų projektų vertinimo ir investicijų projektų stebėsenos tvarkos.

Lygiagrečiai peržiūrima visa valstybės biudžeto programų sudarymo tvarka, biudžeto išlaidų pagrindimo, jų išankstinės (*ex ante*) peržiūros procedūros. Šie pakeitimai bus diegiami kompleksiskai, investicijų planavimo neatskiriant nuo kitų valstybės biudžeto lėšų planavimo, t. y. valstybės investicijų planavimą susiejant su strateginio planavimo procesais. Bus sujungiamos visų tipų investicijų, finansuojamų iš įvairių galimų finansavimo šaltinių (įskaitant ES paramą), projektų rengimo ir atrankos procedūros. Planuojama, kad pakeitimai visa apimtimi turėtų būti įtraukti į 2021–2023 metų biudžeto formavimo procesą.

Valstybės nekilnojamojo turto valdymo pertvarka

Tęsiama 2015 metais pradėta įgyvendinti valstybės nekilnojamojo turto valdymo reforma. 2018 metais įvyko ženklūs administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto valdymo pokyčiai.

Pagal Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, numatyta iki 2020 metų pabaigos perduoti 100 procentų administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto valdyti centralizuotai. 2018 metų pabaigoje CTV buvo perduota beveik 48 procentai administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto. 2019 metais centralizuotai valdyti planuojama perduoti apie 200 tūkst. kv. metrų ploto, arba 28 procentus, administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto.

2018 metais viešame aukcione parduodamo valstybės nekilnojamojo turto sąrašas buvo papildytas beveik 890 parduodamo turto objektų, kurių kaip nenaudojamo valstybės

nekilnojamojo turto atsisakė valstybės įmonės ar valstybės įstaigos, perdavusios nekilnojamąjį turtą valdyti CTV. 2018 metais aukcione parduoto valstybės nekilnojamojo turto pajamos sudarė 3,84 mln. eurų.

Daugiausia dėmesio šiais ir artimiausiais metais bus skiriama administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto valdymo centralizavimui. 2018 metų sausio mėnesio duomenimis, visas administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto plotas sudarė apie 723 tūkst. kv. metrų, o jį valdė ar valdo ir naudoja daugiau nei 500 valstybės įstaigų. Nepriklausomų ekspertų vertinimu, valstybės funkcijoms vykdyti reikėtų apie 400 tūkst. kv. metrų ploto šios paskirties nekilnojamojo turto. Todėl formalus administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto perdavimas CTV nėra galutinis efektyvaus valdymo tikslas. Strateginis tikslas – perėmus centralizuotai valdyti administracinės paskirties valstybės nekilnojamąjį turtą, optimizuoti jo apimtį, pereiti prie naujos administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto centralizuoto valdymo sistemos, kurioje CTV būtų ne administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto priežiūros paslaugų teikėjas, bet tokio turto valdytojas, nuomos sutarčių pagrindu vykdomas administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto priežiūrą. Administracinės paskirties valstybės nekilnojamojo turto apimtims optimizuoti reikalingas naujas teisinis reguliavimas ir turi būti numatytos finansinės priemonės, kurios suteiktų CTV papildomus įgaliojimus ir teises panaudoti pardavimo pajamas, įmonės skolintas lėšas ar nuomos pajamas valstybės funkcijoms reikalingam administracinės paskirties valstybės nekilnojamajam turtui atnaujinti.

Kitas siekis – maksimaliai apriboti galimybes neatlygintinai (panaudos pagrindais) naudotis valstybės nekilnojamuoju turtu. Teisinio reguliavimo priemonėmis (13 įstatymų paketas 2018 metais pateiktas svarstyti Seimui) siekiama sumažinti įstatymų nustatytų panaudos subjektų ratą, sumažinti panauda perduodamo nekilnojamojo turto apimtį, peržiūrėti neterminuotas panaudos sutartis.

Valstybės nekilnojamojo turto reforma apims ir kitų paskirčių valstybės nekilnojamojo turto, naudojamo švietimo ir sporto, sveikatos priežiūros, kultūros, švietimo, socialinės apsaugos, vidaus reikalų, teisingumo srityse, valdymą. Daugelyje išvardytų sričių valstybės politiką formuojančios valstybės institucijos jau vykdo įstaigų tinklo optimizavimą, paslaugų konsolidavimą, šių pokyčių nesiedamos su poreikiu tinkamai įvertinti pokyčių įtaką valstybės nekilnojamojo turto valdymui ar jo apimčių optimizavimui. Todėl iki 2021 metų planuojama parengti ilgalaikes valstybės nekilnojamojo turto valdymo ir bendros valstybės politikos gaires bei jų įgyvendinimo veiksmų planą.

Finansinio stabilumo užtikrinimas

Siekiant konsoliduoti ir optimizuoti visų finansų rinkos dalyvių priežiūros procesus 2018 metais priimtas Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo ir su juo susijusių įstatymų pakeitimo projektų paketas (iš viso 27 įstatymų paketas). Priimti įstatymai užtikrina vienodą finansų rinkos dalyvių padėtį priežiūros procese, sustiprina priežiūros veiksmingumą, vartotojų apsaugą ir prisideda prie finansinio stabilumo stiprinimo.

2018 metų gruodį priimtas EK teisinių pasiūlymų paketas dėl bankų rizikos ribojimo priemonių, kurį sudaro Bankų gaivinimo ir pertvarkymo direktyvos¹³, Bendro pertvarkymo mechanizmo reglamento¹⁴, IV Kapitalo reikalavimų direktyvos¹⁵ ir Kapitalo reikalavimų reglamento¹⁶ (KRR IV) pakeitimai. Pakeitimai sustiprins bankų rizikos valdymą ir pasirengimą geriau absorbuoti nuostolius nuosavomis lėšomis ir tinkamais išsipareigojimais. Šių teisės aktų įgyvendinimas sustiprins Lietuvos bankų sektoriaus stabilumą ir turės teigiamą poveikį ES bankų sąjungos iniciatyvų užbaigimui.

Makroprudencinė politika

Įvertinęs pastarųjų metų kredito ir nekilnojamojo turto rinkos raidą ir siekdamas didinti finansų sistemos atsparumą, Lietuvos bankas 2018 m. birželio 20 d. nusprendė padidinti kas ketvirtį peržiūrimą anticiklinio kapitalo rezervo normą nuo 0,5 iki 1 procento. Padidinta anticiklinio kapitalo rezervo norma įsigalios 2019 m. birželio 30 d. Iki tol bus taikoma 0,5 procento anticiklinio kapitalo rezervo norma, įsigaliojusi 2018 m. gruodžio 31 d. Anticiklinis kapitalo rezervas padeda stiprinti finansų sistemos atsparumą galimiems sukrėtimams, be to, ekonomikos augimui sulėtėjus ar patyrus sukrėtimą, šis kapitalo reikalavimas gali būti sumažintas, taip padidinant kredito įstaigų galimybes palaikyti skolinimo pasiūlą nuosmukio laikotarpiu.

2018 metais vykdant peržiūrą, kaip ir ankstesniais metais, Lietuvoje buvo išskirtos keturios sisteminės svarbos įstaigos ir joms pritaikytas kitų sisteminės svarbos įstaigų kapitalo rezervas. AB SEB bankui, „Luminor Bank“, AB, ir „Swedbank“, AB, nustatyti tokie patys 2 procentų kitų sisteminės svarbos įstaigų kapitalo rezervo dydžiai. Padidėjus AB Šiaulių banko sistemei svarbai, jam nustatytas didesnis – 1 procento – kitų sisteminės svarbos įstaigų kapitalo rezervas, jį bankas privalo sukaupti iki 2020 m. gruodžio 31 d. (iki tol AB Šiaulių bankui galios anksčiau nustatytas 0,5 procento kapitalo rezervas). 2019 m. sausio 2 d. Lietuvoje veikęs bankas „Luminor Bank“, AB, tapo Estijoje įsisteigusio „Luminor Bank“, AS, filialu, tad jam Lietuvos banko anksčiau nustatytas kitų sisteminės svarbos įstaigų kapitalo rezervas nebetaikomas.

¹³ 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/59/ES, kuria nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema ir iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 82/891/EEB, direktyvos 2001/24/EB, 2002/47/EB, 2004/25/EB, 2005/56/EB, 2007/36/EB, 2011/35/ES, 2012/30/ES bei 2013/36/ES ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 648/2012 (OL 2014 L 173, p. 190), su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2017 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/2399 (OL 2017 L 345, p. 96).

¹⁴ 2014 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 806/2014, kuriuo nustatomos kredito įstaigų ir tam tikrų investicinių įmonių pertvarkymo vienodos taisyklės ir vienoda procedūra, kiek tai susiję su bendru pertvarkymo mechanizmu ir Bendru pertvarkymo fondu, ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010 (OL 2014 L 225, p. 1).

¹⁵ 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/36/ES dėl galimybės verstis kredito įstaigų veikla ir dėl riziką ribojančios kredito įstaigų ir investicinių įmonių priežiūros, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2002/87/EB ir panaikinamos direktyvos 2006/48/EB bei 2006/49/EB (OL 2013 L 176, p. 338).

¹⁶ 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 575/2013 dėl prudencinių reikalavimų kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms ir kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 648/2012 (OL 2013 L 176, p.1).

Lietuvos bankas toliau aktyviai veikia pagal turimą makroprudencinės politikos mandatą. Atsižvelgiant į pokyčius makroprudencinės politikos srityje, 2018 metais atlikta Makroprudencinės politikos strategijos peržiūra. Strategijoje išsamiau apibrėžtas kitų ES valstybių narių makroprudencinės politikos priemonių abipusis pripažinimas ir papildytas galimų taikyti makroprudencinės politikos priemonių sąrašas. Atsakingojo skolinimo nuostatuose nustatyti pagrindiniai skolinimo namų ūkiams principai ir priemonių dydžiai nepakito (minimalus pradinis įnašas – 15 procentų; didžiausias visų finansinių įsipareigojimų ir pajamų santykis – 40 procentų, šis santykis taikant palūkanų šoko testą – 50 procentų; ilgiausia kredito grąžinimo trukmė – 30 metų).

Kredito unijų sektoriaus pertvarka

Kredito unijų sektoriuje buvo tęsiamas kredito unijų reformos uždavinių ir tikslų įtvirtinimas. Nuo 2018 m. sausio 1 d. įsigaliojo įstatymų¹⁷, kuriais įgyvendinama kredito unijų sektoriaus reforma, pakeitimai, numatantys galimybę centrinėms kredito unijoms ne tik teikti finansines paslaugas, bet ir pareigą palaikyti savo narių kredito unijų likvidumą, užtikrinti jų mokumą, stebėti ir tikrinti jų prisiimamą riziką. Centrinės kredito unijos stebi ir prižiūri savo narių prisiimamą riziką, jose kaupiamos stabilizavimo fondų lėšos, iš kurių prireikus būtų atkuriamas kredito unijų mokumas. Stabilizavimo fonduose turi būti sukaupta ne mažiau kaip 1 procentas kiekvienos centrinės kredito unijos turto. Kredito unijos, centrinių kredito unijų narės, laikosi susitartų taisyklių, taip ribodamos visos kredito unijų sistemos prisiimamą riziką, be to, kredito unijų veiklos priežiūros modelis sustiprinamas, nes Lietuvos bankas prižiūri tiek atskiras kredito unijas, tiek centrinių kredito unijų grupes konsoliduotu lygiu. Sustiprintas ir 2018 metais pagal naujas taisykles pradėjęs veikti kredito unijų sektorius dirbo pelningai ir stiprino kapitalą.

Bankų pertvarkymo funkcijos vykdymas

Lietuvos bankas, vykdydamas pertvarkymo institucijos funkciją, padeda užtikrinti, kad bankus, patyrusius sunkumų, būtų galima operatyviai pertvarkyti ir užtikrinti jų nenutrūkstamą veiklą be valstybės pagalbos. Tuo tikslu Lietuvos bankas kartu su Bendra pertvarkymo valdyba, Švedijos, Danijos, Estijos ir Latvijos pertvarkymo institucijomis rengia bankų pertvarkymo planus. 2018 metais buvo atnaujinti Švedijos SEB ir „Swedbank“ bankų grupių pertvarkymo planai, apimantys ir Lietuvoje veikiančius patronuojamuosius bankus. Planuose nustatytas privalomas konsoliduotas minimalus nuosavų lėšų ir tinkamų įsipareigojimų reikalavimas (MREL), t. y. papildoma finansinės apsaugos priemonė, kuri užtikrintų, kad bankai, patyrę veiklos sunkumų, turėtų pakankamai išteklių nuostoliams absorbuoti ir kapitalui atkurti. Šia priemone būtų užtikrinamas sklandus jų pertvarkymas. Patronuojamiesiems bankams priskiriamą vidinį MREL planuojama nustatyti artimiausiais

¹⁷ Lietuvos Respublikos Centrinės kredito unijos įstatymo Nr. VIII-1682 pakeitimo įstatymas Nr. XII-2566; Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymo Nr. I-796 pakeitimo įstatymas Nr. XII-2567; Lietuvos Respublikos bankų įstatymo Nr. IX-2085 2, 4, 9 ir 40 straipsnių pakeitimo įstatymas Nr. XII-2568.

metais. 2018 metais Lietuvos bankas parengė ir patvirtino AB Šiaulių banko ir UAB Medicinos banko pertvarkymo planus. Taip pat buvo atnaujinti Latvijos „Citadele“ ir Danijos „Danske“ bankų grupės pertvarkymo planai.

2018 metais iš Lietuvoje veikiančių bankų surinkta ir į Bendrą pertvarkymo fondą pervesta 6,6 mln. eurų siekianti išankstinių (*ex ante*) įmokų suma, o iš visų 19 euro zonos valstybių bankų – 7,5 mlrd. eurų. Bendras pertvarkymo fondas 2018 metais siekė 24,9 mlrd. eurų ir iki 2024 metų turės sudaryti ne mažiau kaip 1 procentas draudžiamųjų bankų sąjungos indėlių, t. y. apie 60 mlrd. eurų.

2019 m. sausio 22–23 d. Šiaurės ir Baltijos šalių finansinio stabilumo institucijos surengė bendras finansų krizės valdymo pratybas. Jose dalyvavo atstovai iš 31 Danijos, Estijos, Suomijos, Islandijos, Latvijos, Lietuvos, Norvegijos, Švedijos ir kitų ES institucijų. Pratybose buvo tikrinamas Šiaurės ir Baltijos šalių finansų institucijų gebėjimas suvaldyti krizę ir bendradarbiauti regioniniu lygmeniu. Išanalizavus pratybų patirtį, bus gerinami bendradarbiavimo ir sprendimų priėmimo procesai.

Finansų rinkų plėtra

2018 metais *Fintech* plėtros skatinimas išliko prioritetiniu klausimu, todėl bendradarbiaujant su valstybės institucijomis ir finansų rinkų dalyviais buvo parengtas Priemonių finansinių technologijų sektoriaus plėtrai Lietuvoje skatinti planas¹⁸, patvirtintas Vyriausybės pasitarime 2019 m. sausio 9 d. Plane numatomas tolesnis teisinės aplinkos gerinimas, *Fintech* produktų ir paslaugų paklausos didinimas, ypatingas dėmesys rizikų, susijusių su galimu pinigų plovimu, terorizmo finansavimu, pažeidimais, susijusiais su vartotojų apsauga, valdymui, profesionalios darbo jėgos pasiūlos skatinimas ir kapitalo pasiūlos kiekviename įmonės plėtros etape plėtimas. Plane 2019 metams numatyti prioritetai susiję su kliento tapatybės nustatymo galimybių tobulinimu, tarptautinio 16 + 1 *Fintech* koordinavimo centro steigimu, ekosistemos, skirtos atsiskaityti negrynaisiais pinigais ugdymo įstaigose, koncepcijos parengimu, gyventojų asmeninės investicinės sąskaitos diegimo galimybių vertinimu. Į planą pirmą kartą įtrauktas siekis skatinti Lietuvoje įsikūrusių *Fintech* sektoriaus įmonių paslaugų ir produktų eksportą į užsienio rinkas.

Toliau skatinama konkurencija finansų rinkoje tobulinant reguliavimo aplinką ir administracines procedūras. Siekiant Lietuvą padaryti patrauklią užsienio investuotojams buvo papildytas nuotolinės klientų identifikacijos būdų sąrašas, atsirado specializuoto banko licencijos kategorija, mokėjimo ir elektroninių pinigų įstaigoms buvo suteikta prieiga prie centrinio banko mažmeninės mokėjimo sistemos, dešimteriopai sumažintas kredito įstaigos licencijavimo mokestis ir kt.

2018 metais *Fintech* sektorius Lietuvoje plėtėsi itin sparčiai: 2018 metais *Fintech* rinkos apžvalgos duomenimis, 2018 metais Lietuvoje veikė apie 170 *Fintech* įmonių (2017 metais jų buvo 117, augimas – 45 procentai). Svarbu tai, kad Lietuvos bankas suteikė

¹⁸ Priemonių finansinių technologijų sektoriaus plėtrai Lietuvoje skatinti planas (<http://lr.lt/lt/posedziai/lietuvos-respublikos-vyriausybes-pasitarimas-32>).

licencijas vykdyti veiklą ir tarptautiniu mastu žinomoms bendrovėms, kurių dėmesys Lietuvai vėliau padeda lengviau pritraukti kitų *Fintech* įmonių investicijas. 2018 metais veiklą pradėjo *Fintech* srities startuoliams skirta akceleravimo programa „Baltic Sandbox“, atidarytas SEB inovacijų centras Vilniuje. Lietuva šiuo atžvilgiu tampa pirmaujančia valstybe ES, kuriamos aukštos pridėtinės vertės darbo vietos, augant konkurencijai plečiamos galimybės gyventojams ir verslui naudotis prieinamesnėmis ir patogesnėmis finansinėmis paslaugomis.

Technologinės naujovės neišvengiamai susijusios su tam tikromis rizikomis (pinigų plovimo, teroristų finansavimo, kibernetinio saugumo ir pan.). Imtasi veiksmų šioms rizikoms sumažinti: stiprinama Lietuvos banko Priežiūros tarnybos kompetencija ir ištekliai, vyksta glaudus bendradarbiavimas su teisėsaugos institucijomis vertinant licencijuojamų įmonių akcininkus ir vadovus, mezgami ryšiai su užsienio šalių priežiūros institucijomis.

Siekiant operatyviai numatyti galimas rizikas *Fintech* srityje ir efektyviai jas suvaldyti, 2019 m. kovo 18 d. pasirašytas memorandumas dėl bendradarbiavimo ir keitimosi informacija valdant rizikas finansinių inovacijų ir finansinių technologijų srityje (toliau – Memorandumas)¹⁹. Memorandumą pasirašiusios institucijos bendradarbiaus tarpusavyje, įskaitant ir keitimąsi informacija apie su finansinių paslaugų teikimu, *Fintech* susijusias neteisėtas veikas, pastebėtus riziką keliančius veiksnius, tendencijas, įvykusius incidentus ir priemones, kurių buvo imtasi rizikoms suvaldyti. Memorandume numatyta, kad institucijos stiprins savo darbuotojų administracinius gebėjimus finansinių inovacijų ir *Fintech* galimų rizikų stebėsenos ir valdymo srityje, kels kompetenciją šioje srityje bei organizuos bendrus specializuotus mokymus finansinių inovacijų ir technologijų galimų rizikų stebėjimo ir valdymo srityse. Glaudus institucijų bendradarbiavimas *Fintech* rizikų valdymo srityje prisidės prie finansinio stabilumo stiprinimo.

Kapitalo rinkų plėtra

Siekiant skatinti Lietuvos kapitalo rinkų plėtrą ir sukurti konkurencingesnę teisinę aplinką, suteikiančią daugiau galimybių tiek įmonėms, ieškančioms papildomų lėšų, tiek investuotojams, 2019 metais bus parengtas Lietuvos Respublikos pakeitimo vertybiniais popieriais ir padengtųjų obligacijų įstatymo projektas. Siekiant sukurti palankesnę jurisdikciją investicinių fondų veiklai Lietuvoje ir atitinkamai sudaryti prielaidas didinti jų veiklos kuriamą pridėtinę vertę ekonomikai, 2018 metų gruodį priimti su investicinių fondų veikla susiję įstatymai. Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankui atlikus tyrimą, 2018 metais buvo pateiktos konkrečios rekomendacijos dėl galimų naujų priemonių ir palankios aplinkos instituciniams investuotojams sukūrimo, kurias planuojama įgyvendinti iki 2020 metų pabaigos. Šių priemonių įgyvendinimas padidins prieigą prie kapitalo ir pritrauks didesnes įmonių investicijas.

¹⁹ Memorandumas pasirašytas tarp Finansų ministerijos, Vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos banko, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos, Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos ir valstybės įmonės „Indėlių ir investicijų draudimas“.

VI SKYRIUS

ILGALAIKIS VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSŲ TVARUMAS

Ilgalaikio viešųjų finansų tvarumo užtikrinimas – visų ES valstybių rūpestis, kurį paaštrino finansų ir skolos krizė. Siekiant užtikrinti ilgalaikį viešųjų finansų tvarumą, svarbu mažinti valdžios sektoriaus skolą, didinti užimtumą ir įgyvendinti tvarų ilgalaikį ekonomikos augimą užtikrinančias struktūrines reformas.

Valdžios sektoriaus finansų tvarumą ilguoju laikotarpiu lemia gyventojų demografinės struktūros pokyčiai. Programoje teikiama EK tarnybų kartu su Visuomenės senėjimo darbo grupe atlikta valdžios sektoriaus ilgalaikių išlaidų kompleksinė biudžetinė projekcija Lietuvai²⁰ (toliau – ilgalaikė projekcija), kuri leidžia nustatyti demografinių pokyčių poveikį pensijų, sveikatos apsaugos ir švietimo sistemų tvarumui ilguoju laikotarpiu ir numatyti veiksmus jų stabilumui ateityje užtikrinti. Ilgalaikė projekcija atlikta darant prielaidą, kad vidutiniui laikotarpiu priimti sprendimai sveikatos apsaugos, pensijų ir švietimo srityse tęsis ilguoju laikotarpiu, todėl svarbu pabrėžti, kad projekcija neatspindi labiausiai tikėtino ateities scenarijaus. Ilgalaikės projekcijos tikslas – nustatyti su demografiniais pokyčiais susijusius viešųjų finansų iššūkius.

Ilgalaikę projekciją sudaro penkių kategorijų ilgalaikių išlaidų visuma. Ilgalaikių valdžios sektoriaus – sveikatos apsaugos, ilgalaikės sveikatos priežiūros, švietimo ir nedarbo – išlaidų projekcijas atliko EK. Ilgalaikių išlaidų pensijų projekciją atliko Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ilgalaikės projekcijos pagrindas – pirmąjį 2017 metų pusmetį ES mastu bendrai sutartos ir tų pačių metų lapkritį paskelbtos makroekonominės prielaidos ir Eurostato 2017 metais atlikta demografinė Lietuvos projekcija, pagal kurią iki 2060 metų gyventojų Lietuvoje sumažės iki 1,83 mln. Nuo 2017 iki 2060 metų Lietuvoje darbingo amžiaus (15–64 metų) gyventojų sumažės nuo 65,6 iki 51,4 procento, o senyvų (65 metų ir vyresnių) gyventojų pagausės – jie sudarys nuo 19,5 procento iki 32,9 procento visų gyventojų. Pagal Eurostato taikomą metodiką dėl migracijos darbingo amžiaus gyventojų ypač sparčiai mažės 2020–2030 metais – vidutiniškai apie 2,2 procento per metus, ir tai neigiamai veiks BVP. Pagal naujas Eurostato demografinės projekcijas nuo 2017 iki 2060 metų Lietuvoje padaugės vaikų: 0–14 metų vaikų – nuo 14,9 procento 2017 metais iki 15,7 procento 2060 metais, mokyklinio amžiaus (7–16 metų) vaikų – nuo 9,4 procento iki 10,6 procento, tačiau 15–19 metų jaunuolių sumažės nuo 5,2 procento iki 4,8 procento visų gyventojų.

Faktinė demografinė situacija šalyje šiuo metu yra daug geresnė, nei numatyta Eurostato projekcijose. 2019 metų kovą Lietuvos statistikos departamento paskelbtais duomenimis, 2018 metais užfiksuotas mažiausias nuo 1990 metų neto tarptautinės migracijos rodiklis – iš Lietuvos emigravo 3,3 tūkst. žmonių daugiau, negu imigravo. 2017 metais atliktoje Eurostato demografinėje projekcijoje Lietuvai neto migracijos rodiklis 2018 metams buvo numatytas apie 7 kartus blogesnis už faktinį rezultatą.

²⁰ Senėjimo ataskaita 2018 (angl. *The 2018 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member states (2016–2070)*).

Programos 7 lentelėje pateikiamos valdžios sektoriaus finansų (pensijų, sveikatos apsaugos, švietimo sistemų) ilgalaikių išlaidų projekcijos iki 2060 metų rodo, kad bendros su senėjimu susijusios išlaidos ilguoju laikotarpiu išliks stabilios. Numatoma, kad jos padidės nuo 16 procentų BVP 2016 metais iki 16,7 procento 2030 metais ir 2040 metais bus didžiausios – 17,1 procento, o 2060 metais vėl sumažės iki 16,7 procento.

2018 metais pradėjus taikyti naują pensijų indeksavimo formulę padidėjo fiskalinis tvarumas. Pensijų išmokos ir surinkti pensijų taškai dabar indeksuojami pagal darbo užmokesčio fondo pokyčius. Taip pat nuo 2018 metų kasmet pusmečiu didinamas būtinasis darbo stažas pensijai gauti – tol, kol 2027 metais jis pasieks 35 metus. Dėl naujo indeksavimo mechanizmo ir aukštesnių darbo stažo reikalavimų senatvės pensijai gauti pensijų išlaidos 2016–2060 metais turėtų sumažėti 3,7 procento BVP, palyginti su ankstesnėmis taisyklėmis grindžiamomis projekcijomis. Pensijos sudaro apie 40 procentų visų su senėjimu susijusių išlaidų, taigi jų indeksavimas sumažino bendrą demografinių tendencijų (visuomenės senėjimo) Lietuvos viešiesiems finansams keliamą riziką.

Numatoma, kad išlaidos sveikatos priežiūrai ir ilgalaikiai priežiūrai išliks santykinai nedidelės – jos atitinkamai didės nuo 4,1 procento ir 1 procento BVP 2016 metais iki 4,6 procento ir 2,2 procento BVP 2060 metais, o išlaidos švietimui bus santykinai stabilios ir 2060 metais sudarys 4,2 procento BVP.

Remiantis 7 lentelėje pateiktais skaičiavimais ir atlikus valdžios sektoriaus skolos tvarumo analizę, EK vertinimu, trumpuoju, vidutiniu ir ilguoju laikotarpiais Lietuvai kyla nedidelė rizika valdžios sektoriaus finansų tvarumui (*2018 metų finansinio tvarumo ataskaita*²¹).

7 lentelė. Ilgalaikių valdžios sektoriaus išlaidų projekcijos

Rodiklio pavadinimas	BVP procentas						
	2007 metai	2010 metai	2020 metai	2030 metai	2040 metai	2050 metai	2060 metai
Su amžiumi susijusios išlaidos	17,2	20,7	15,7	16,7	17,1	16,6	16,7
pensijoms:	6,6	8,6	7,0	7,1	7,0	6,5	6,0
socialinės apsaugos pensijoms	6,6	8,6	7,0	7,1	7,0	6,5	6,0
senatvės ir išankstinėms pensijoms	4,7	6,2	4,9	4,9	5,0	4,6	4,3
kitoms pensijoms (invalidumo, našlių ir našlaičių)	1,8	2,4	1,8	2,0	1,9	1,8	1,6
profesinėms pensijoms (valdžios sektoriaus)	–	–	–	–	–	–	–
sveikatos apsaugai	4,8	4,8	4,2	4,4	4,6	4,7	4,6
ilgalaikiai sveikatos priežiūrai	0,6	1,1	1,0	1,3	1,7	2,0	2,2
švietimui	5,2	6,2	4,0	4,1	3,7	3,5	4,2
kitos išlaidos, susijusios su amžiumi (nedarbo išmokos)	0,1	0,4	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
Prielaidos							
Darbo produktyvumo (per valandą) didėjimas	7,2	6,1	2,3	2,5	2,1	1,9	1,7
Potencialaus BVP didėjimas	11,1	1,6	1,7	0,5	1,0	0,9	1,0
Vyrų (20–64 metų) darbo jėgos aktyvumas	79,9	80,6	83,6	83,8	84,3	85,0	86,3

²¹ https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance/fiscal-sustainability-report-2018_en.

Rodiklio pavadinimas	BVP procentas						
	2007 metai	2010 metai	2020 metai	2030 metai	2040 metai	2050 metai	2060 metai
Moterų (20–64 metų) darbo jėgos aktyvumas	72,2	76	78,5	82,1	82,6	83,0	84,9
Darbo jėgos (20–64 metų) aktyvumas – iš viso	75,9	78,2	81,0	82,9	83,4	84	85,6
Nedarbo lygis (20–74 metų)	4,2	17,8	6,9	7,8	7,7	7,6	7,6
65 metų ir vyresnių gyventojų iš visų gyventojų (metų pradžioje)	16,6	17,3	20,5	26,9	31,8	32,3	32,9

Šaltinis – EK visuomenės senėjimo ataskaita 2018 (*Ageing report 2018*) (https://ec.europa.eu/info/publications/economy-finance-2018-ageing-report-economic-and-budgetary-projections-eu-member-states-2016-2070_en).

VII SKYRIUS MAKROEKONOMINIŲ IR FISKALINIŲ PROJEKCIJŲ PALYGINIMAS, RIZIKOS IR JAUTRUMO ANALIZĖ

PIRMASIS SKIRSNIS PROJEKCIJŲ PALYGINIMAS

Ekonominės raidos scenarijų rodiklių palyginimas

Atsižvelgdama į Lietuvos statistikos departamento paskelbtus faktinius 2018 metų duomenis, esamas ūkio raidos tendencijas ir pasikeitusias prielaidas dėl užsienio aplinkos perspektyvų, Finansų ministerija pakeitė BVP projekcijas.

8 lentelė. BVP projekcijų palyginimas su SP2018 pateiktais rodikliais

Rodiklio pavadinimas	2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
Realaus BVP pokytis (procentais):					
2018-03-21 projekcija	3,2	2,8	2,5	2,5	–
2019-03-21 projekcija	3,4	2,6	2,4	2,3	2,3
sumažėjimas (–) / padidėjimas (+)	0,2	–0,2	–0,1	–0,2	–

Šaltinis – Finansų ministerija.

Esminių skirtumų tarp EK 2018 metų žiemos prognozės ir Finansų ministerijos ERS numatomos Lietuvos ekonomikos raidos nėra. Finansų ministerijos ERS buvo parengtas atsižvelgiant į susiformavusias ūkio raidos tendencijas, remiantis 2019 m. kovo 1 d. paskelbtais detalesniais 2018 metų nacionalinių sąskaitų statistiniais duomenimis.

9 lentelė. Lietuvos BVP ir infliacijos projekcijų palyginimas

Rodiklis	Metai	Finansų ministerija, 2018 metų kovas	EK, 2018 metų žiema	Skirtumas tarp Finansų ministerijos projekcijos ir EK prognozės, procentiniais punktais
BVP pokytis, proc.	2019	2,6	2,7	–0,1
	2020	2,4	2,4	0,0
SVKI, proc.	2019	2,2	2,2	0,0
	2020	2,2	2,1	0,1

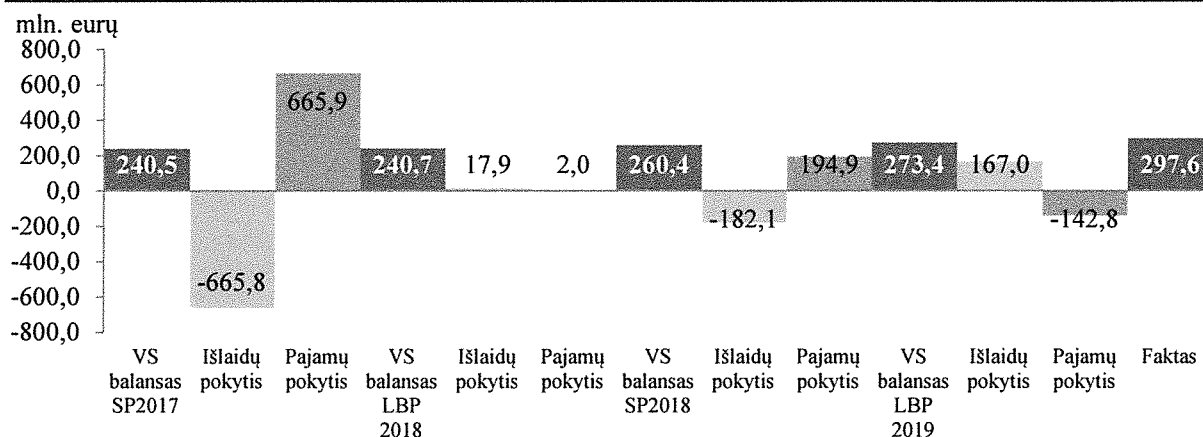
Šaltiniai: Finansų ministerija, EK.

Valdžios sektoriaus finansų projekcijų palyginimas

SP2017 ir LBP2018²² pateikta 2018 metų valdžios sektoriaus balanso rodiklio reikšmė iš esmės nesiskyrė. LBP2018 nurodytos valdžios sektoriaus išlaidos, palyginti su SP2017 atitinkamais rodikliais, padidėjo 665,8 mln. eurų, o pajamos – 665,9 mln. eurų. LBP2018 numatytos išlaidų diskrecinės priemonės sudarė 40 procentų padidėjusių išlaidų dalies. Likusią išlaidų dalį sudarė padidėjusios išlaidos pensijoms dėl indeksacijos, savivaldybių išlaidos ir kitų valdžios sektoriui priskiriamų biudžetų išlaidos. Atitinkamai LBP2018 numatytos pajamų diskrecinės priemonės sudarė 45 procentus padidėjusių pajamų dalies, palyginti su SP2017 ir LBP2018 pajamų projekcijomis. Likusią padidėjusių pajamų dalį sudarė dėl atnaujinto ERS padidėjusios pajamos.

SP2018²³ numatytas 2018 metais valdžios sektoriaus perteklius, palyginti su LBP2018 numatyto rodikliu, padidėjo 19,7 mln. eurų. Rengiant SP2018 buvo įvertintas atlyginimų medicinos darbuotojams padidinimas ir valstybės biudžeto išlaidų sutaupymas. Pajamų projekcija iš esmės nepasikeitė.

17 paveikslas. Valdžios sektoriaus balanso projekcijų pokyčiai ir faktiniai duomenys*

Šaltinis – Finansų ministerija.

* Išlaidų ir pajamų pokytis su minuso ženklu blogina, o su teigiamu gerina balansą. Duomenys pateikiami neįtraukiant ES ir kitos tarptautinės paramos lėšų, kurios neturi poveikio balansui.

LBP2019 valdžios sektoriaus perteklius buvo padidintas iki 260,6 mln. eurų, t. y. 13 mln. eurų, palyginti su SP2018 numatyto rodikliu. Išlaidų padidėjimą 85 mln. eurų lėmė atnaujinta palūkanų už valdžios sektoriaus skolą projekcija bei išlaidų ginklams ir karinėms atsargoms atvaizdavimas kaupiamuoju principu. Valdžios sektoriaus išlaidos dar 43 mln. eurų padidėjo dėl didesnių, nei planuota, ligos ir motinystės socialinių išmokų. Valdžios sektoriaus pajamų augimą labiausiai lėmė 130 mln. eurų didesnis socialinio draudimo fondų biudžetų pajamų augimas, nei buvo numatyta SP2018.

²² LBP2018

(<http://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/2018%20metų%20Lietuvos%20biudžeto%20projektas.pdf>).

²³ SP2018

([http://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/Lietuvos%20stabilumo%202018%20metų%20programa\(1\).pdf](http://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/Lietuvos%20stabilumo%202018%20metų%20programa(1).pdf)).

Lyginant LBP2019 pateiktą 2018 metų projekciją su faktiniais duomenimis, valdžios sektoriaus perteklius tapo 24,2 mln. eurų didesnis, nei planuota. Faktinės išlaidos buvo mažesnės, nei planuota, daugiausia dėl išlaidų ginklams ir karinėms atsargoms atvaizdavimo kaupiamuoju principu. Pajamos buvo mažesnės, nei planuota, daugiausia dėl socialinės apsaugos subsektoriaus 67 mln. eurų mažesnių pajamų, nei numatyta LBP2019, ir PVM ir akcizų kaupimo korekcijų patikslinimo pagal faktinius duomenis.

2018 metų faktinis valdžios sektoriaus balansas yra 0,1 procento BVP geresnis nei Seimo patvirtintas tikslinis balansas, numatytas LBP2018, ir balansas, numatytas SP2018.

Programoje pateiktas 2019 metų valdžios sektoriaus perteklius atitinka LBP2019 pateiktą rodiklį, tačiau yra 0,2 procento BVP mažesnis, nei numatyta SP2018. Įvertinus viešųjų išlaidų poreikį (ypač socialinėje, produktyvių investicijų srityse), 2019 metais užtenka formuoti 0,4 procento BVP valdžios sektoriaus perteklių, kad būtų tenkinama fiskalinės drausmės taisyklė, nustatyta Konstituciniame įstatyme, – 2019 metų struktūrinis balansas, palyginti su 2018 metų struktūriniu balansu, pagerėtų.

2020 ir 2021 metų naujausios projekcijos, kaip ir SP2018, atspindi neutralią fiskalinę politiką.

10 lentelė. Valdžios sektoriaus balanso projekcijų palyginimas su SP2018 pateiktomis projekcijomis

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
Valdžios sektoriaus grynasis skolinimas (+) / skolinimasis (–):	B.9	BVP procentas				
2018-04-30 projekcija		0,6	0,6	0,6	0,3	–
2019-04-30 projekcija		0,7*	0,4	0,2	0,1	0,1
pablogėjimas (–) / pagerėjimas (+)		0,1	–0,2	–0,4	–0,2	–

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

* Faktinė reikšmė.

Esminių skirtumų tarp EK 2018 metų žiemos prognozės ir Programoje numatomų balanso projekcijų nėra (11 lentelė).

11 lentelė. Valdžios sektoriaus balanso projekcijų palyginimas

Rodiklio pavadinimas	Metai	BVP procentas		
		Finansų ministerija (Programos rodikliai)	EK (2018 metų rudens prognozės)	Skirtumas tarp Finansų ministerijos projekcijos ir EK prognozės, procentiniais punktais
Valdžios sektoriaus balansas	2018	0,7	0,6	0,1
	2019	0,4	0,4	0,0
Struktūrinis valdžios sektoriaus balansas	2018	–0,5	–0,6	0,1
	2019	–0,4	–0,5	0,1

Šaltiniai: Finansų ministerija, EK.

Valdžios sektoriaus skolos projekcijų palyginimas su ankstesnėmis projekcijomis
Perfinansavimo rizikos valdymo rezultatai, atnaujintos BVP, pajamų, išlaidų projekcijos lemia skolos lygio projekcijų skirtumus.

12 lentelė. Valdžios sektoriaus skolos projekcijų palyginimas su SP2018 pateiktomis projekcijomis

Rodiklio pavadinimas	2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
Valdžios sektoriaus skola :	BVP procentai				
2018-04-30 projekcija	35,8	38,1	36,6	35,3	–
2019-04-30 projekcija	34,2	35,8	38,0	36,4	35,2
sumažėjimas (–) / padidėjimas (+)	–1,6	–2,3	1,4	1,1	–

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

ANTRASIS SKIRSNIS JAUTRUMO ANALIZĖ

BVP jautrumo analizė

Lietuvos ekonomika yra maža ir atvira, eksportas sudaro daugiau kaip 80 procentų BVP (2018 metais sudarė 82,2 procento BVP), todėl prekybos partnerių ekonominė padėtis ir ateities perspektyvos daro didelę įtaką Lietuvos ūkio raidai. Vidutiniu laikotarpiu ekonominė raida, palyginti su numatyta Finansų ministerijos ERS, paskelbtame 2019 m. kovo 21 d., gali būti spartesnė arba lėtesnė. Vis dar tvyrant neužtikrintumui dėl ateities, egzistuoja nukrypimo nuo ERS tiek teigiama, tiek neigiama rizika, kuri iš esmės kyla dėl išorinių veiksnių. Todėl buvo atlikti techniniai skaičiavimai ir sudaryti alternatyvūs scenarijai, darant prielaidą, kad BVP augimas atitinkamais vidutinio laikotarpio metais bus 1 procentiniu punktu mažesnis nei ERS (pesimistinis scenarijus), ir darant prielaidą, kad BVP augimas atitinkamais vidutinio laikotarpio metais bus 1 procentiniu punktu didesnis ERS (optimistinis scenarijus). Sumažėjus (padidėjus) BVP augimui 1 procentiniu punktu, valdžios sektoriaus pajamos sumažėtų (padidėtų) vidutiniškai apie 0,4 procento BVP.

13 lentelė. Alternatyvūs scenarijai

Rodiklio pavadinimas	2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
ERS					
BVP palyginamosiomis kainomis pokytis, procentais	3,4	2,6	2,4	2,3	2,3
BVP to meto kainomis, mln. eurų	45133,6	47369,1	49609,0	51843,4	54113,3
BVP to meto kainomis pokytis, procentais	7,0	5,0	4,7	4,5	4,4
Pesimistinis scenarijus					
BVP palyginamosiomis kainomis pokytis, procentais	3,4	1,6	1,4	1,3	1,3
BVP to meto kainomis, mln. eurų	45133,6	46900,6	49117,3	51329,0	53576,2
BVP to meto kainomis pokytis, procentais	7,0	3,9	3,7	3,5	3,3
Optimistinis scenarijus					
BVP palyginamosiomis kainomis pokytis, procentais	3,4	3,6	3,4	3,3	3,3

Rodiklio pavadinimas	2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
BVP to meto kainomis, mln. eurų	45133,6	47837,8	50100,8	52357,9	54650,6
BVP to meto kainomis pokytis, procentais	7,0	6,0	5,8	5,5	5,4

Šaltiniai: Finansų ministerija, Lietuvos statistikos departamentas.

Pajamų ir centrinės valdžios mokėtinų palūkanų jautrumo analizė

Vidutiniu laikotarpiu rinkoje 1 procentiniu punktu padidėjus kintamosioms ir fiksuotosioms palūkanų normoms, mokėtinos už centrinės valdžios prisiimtus naujus įsipareigojimus palūkanos 2020–2022 metais padidėtų atitinkamai 19 mln. eurų, 35 mln. eurų ir 50 mln. eurų, tai yra vidutiniškai po 7 bazinius punktus BVP per metus.

14 lentelė. Pajamų ir centrinės valdžios mokėtinų palūkanų jautrumo analizė

Rodiklio pavadinimas	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
Pajamų pokytis pasitvirtinus pesimistiniam* scenarijui, mln. eurų	–184,0	–193,1	–202,0	–210,9
Pajamų pokytis pasitvirtinus optimistiniam* scenarijui, mln. eurų	184,1	193,1	202,0	211,0
Valdžios sektoriaus balanso pokytis dėl pajamų pokyčio pasitvirtinus pesimistiniam* scenarijui, proc. BVP	–0,4	–0,4	–0,4	–0,4
Valdžios sektoriaus balanso pokytis dėl pajamų pokyčio pasitvirtinus optimistiniam* scenarijui, proc. BVP	0,4	0,4	0,4	0,4
Mokėtinų centrinės valdžios palūkanų pokytis, 1 procentiniu punktu padidėjus (sumažėjus) kintamosioms ir fiksuotosioms palūkanų normoms	–	19 (–19)	35 (–35)	50 (–50)
Valdžios sektoriaus balanso pokytis, atitinkamai padidėjus (sumažėjus) mokėtinoms centrinės valdžios palūkanoms	–	0,0	–0,1 (0,1)	–0,1 (0,1)

Šaltinis – Finansų ministerija.

* Pajamų jautrumas vertintas pagal Programos 13 lentelėje suprojektuotus scenarijus.

TREČIASIS SKIRSNIS RIZIKOS VERTINIMAS

Ekonominės raidos scenarijaus išsipildymo rizika

Pasaulio ekonomika susiduria su iššūkiais. Tarptautinės prekybos suvaržymai jau neigiamai paveikė globalią ekonomiką – 2018 metais fiksuotas globalios prekybos ir pasaulio BVP lėtėjimas, o Kinijos ekonomika augo lėčiausiai nuo 1990 metų. Geopolitinė įtampa išliko ir gali stiprėti. Riziką pasaulio ekonomikos tvarumui kelia didelė kai kurių valstybių skola ir su jos finansavimu susiję iššūkiai. Politinės įtampos ES ir ekonominio nacionalizmo apraiškos didina pasaulio, euro zonos ir Lietuvos ekonomikų pažeidžiamumą.

2018 metų pabaigoje JAV ir Kinijai susitarus dėl 90 dienų pertraukos dėl naujų muitų įvedimo ir ją pratęsus po 2019 m. kovo 1 d „iki atskiro pranešimo“, protekcionizmo apraiškos aprimo. Tačiau neužtikrintumas dėl politinių sprendimų tarptautinės prekybos srityje išliko kartu su protekcionizmo plėtojimosi ateityje rizika.

Sudarant ERS nebuvo žinoma „Brexit“ proceso atomazga. Išaugo ES ir Jungtinės Karalystės prekybos ir kitų sąlygų neapibrėžtumas. Tai ir užsitęsiosios vidinės problemos, kurias patiria kai kurios didžiosios euro zonos ekonomikos, gali neigiamai paveikti scenarijaus sudarymo metu taikytas prielaidas dėl išorės aplinkos.

Scenarijuje numatytus kai kurių rodiklių įverčius gali pakeisti ir statistinės projekcijų sudarymo bazės pasikeitimai.

Egzistuoja teigiama rizika, kad atsargi monetarinė politika, Vyriausybės vykdoma ekonominė politika bei efektyviai naudojamos ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšos padidins vidaus paklausą Lietuvoje daugiau, nei numatyta scenarijuje.

Neatmestinos ir teigiamos „Brexit“ pasekmės – dalis asmenų Lietuvoje gali atsisakyti planų emigruoti, o jau emigravę į Jungtinę Karalystę asmenys galėtų apsispręsti grįžti į Lietuvą – tai trumpuoju laikotarpiu pagerintų demografinės tendencijas ir sudarytų sąlygas Lietuvoje užimtųjų gyventojų skaičiui augti sparčiau. Pokyčiai darbo rinkoje turėtų poveikį ir darbo užmokesčio bei darbo užmokesčio fondo projekcijoms.

„Brexit“ taip pat gali turėti teigiamą įtaką investicijų raidai Lietuvoje – Jungtinės Karalystės įmonėms, norinčioms įvykus „Brexit“ toliau vykdyti veiklą ES rinkoje, Lietuva yra patraukli atstovybei kurti, licencijoms gauti, – tai galėtų paspartinti investicijų plėtrą.

Pagrindine rizika, susijusia su scenarijuje projektuojamais infliacijos dydžiais, išlieka tarptautinių naftos kainų, turinčių didelę įtaką vartotojų prekių kainoms Lietuvoje, raidos neapibrėžtumas.

Rizika Lietuvos finansų sistemos stabilumui

2018 metais svarbiausia rizika Lietuvos finansų sistemai ir toliau buvo disbalansai Šiaurės šalyse ir staigus rizikos priedų padidėjimas bei galimas jo poveikis patronuojantiems bankams. Nors itin sparčiai augusios būsto kainos Švedijoje ir Norvegijoje stabilizavosi, neapibrėžtumas dėl tolesnės jų raidos tebėra didelis ir spartesnis jų kritimo scenarijus yra neatmestinas. Atsižvelgiant į tai, kad namų ūkių įsiskolinimas šiose šalyse vis dar yra didelis ir toliau auga, mažėjančios būsto kainos gali lemti nuostolių bankams atsiradimą ir bendrą šių šalių ekonomikos augimo lėtėjimą ar net kritimą. Be to, Šiaurės šalių bankai palyginti didelę savo veiklos dalį ir toliau finansuoja tarptautinėse finansų rinkose pritrauktais ištekliais. Pasaulio ūkiui atsigauant, atskiruose pasaulio regionuose jau vykdomas pinigų politikos griežtinimas, todėl tikėtina, kad tai gali padidinti skolinimosi tarptautinėje rinkoje kainą ir pabranginti Šiaurės šalių bankų skolinimąsi. Tokiai padėčiai užsitęsęs, patronuojančiųjų bankų sektorius gali imti keisti skolinimo politiką, todėl kreditavimo apimtis Lietuvoje gali sumažėti, o paskolos tapti brangesnės.

Užsitęsęs spartus būsto paskolų augimas ir aktyvi nekilnojamojo turto rinka taip pat tebėra viena svarbiausių rizikų. Didelis būsto paskolų ir nekilnojamojo turto rinkos aktyvumas nemažėja jau kelerius metus iš eilės. Kredito įstaigų suteiktų būsto paskolų portfelis per 2018 metus ūgtelėjo 8,7 procento ir tai yra sparčiausias augimo tempas nuo prieš krizę buvusio pakilimo. Toliau augo tiek būsto kainos (6,6 procento), tiek būsto sandorių skaičius (2

procentai). Tokiai tendencijai užsitęsęs, o ekonomikos augimui sulėtėjus, santykinis įsiskolinimo lygis gali reikšmingai padidėti ir taip padidinti galimus neigiamus padarinius įvykus nepalankiam sukrėtimui. Lūkesčiai dėl šalies ekonomikos plėtros (įskaitant ir nekilnojamojo turto rinkos raidą ateityje) tebėra optimistiniai, todėl tikėtina, kad skolinimasis būstui ir nekilnojamojo turto kainos toliau augs. Kita vertus, šią riziką mažina vis dar didelė būsto pasiūla, tvari namų ūkių finansinė padėtis ir Lietuvos banko pritaikytos makroprudencinės priemonės.

Valstybės garantijos

Valstybės garantuojamų paskolų portfelis 2018 metų pabaigoje sudarė 0,8 procento 2018 metų BVP. Atsižvelgiant į 2019 metais numatomas teikti garantijas už garantijų institucijų prisiimtus skolinius įsipareigojimus, studentams suteikiamas paskolas, paskolas, teikiamas valstybės investicijų projektams finansuoti ir (arba) naudojamas Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatyme nurodytų įmonių apyvartinėms lėšoms papildyti, prognozuojama, kad valstybės garantuota skola gali padidėti iki 1,1 procento BVP.

15 lentelė. Valstybės garantijos

Rodiklio pavadinimas	BVP procentas	
	2018 metai	2019 metai
Valstybės garantijos	0,8	1,1
iš jų – susijusios su finansų sektoriumi	0	–

Šaltinis – Finansų ministerija.

Kita rizika

16 lentelė. Valdžios sektoriaus finansus galinčios paveikti rizikos

Rizika	Rizikos šaltinis	Rizikos laipsnis	Rizikos pasireiškimo tikėtinumumas
Valstybės valdomų įmonių veikla	Veiklos rezultatų gerėjimas arba blogėjimas gali didinti arba mažinti į valstybės biudžetą sumokamų dividendų sumas	vidutinis	vidutinis
Indėlių ir investicijų draudimas	Įvykus kredito įstaigų bankrotui didėtų centrinės valdžios išlaidos dėl įsipareigojimų indėlininkams vykdymo	žemas	žemas
Įmokų į ES biudžetą didėjimas	Šalies įmokos į ES biudžetą gali didėti dėl ES 2014–2020 metų daugiametės finansinės programos įgyvendinimo spartėjimo bei dėl galimo netvarkingo Jungtinės Karalystės pasitraukimo iš ES. Taip pat numatomas šalies įmokų į ES biudžetą didėjimas pagal kitą (2021–2027 metų) ES daugiametę finansinę programą dėl Jungtinės Karalystės pasitraukimo iš ES bei šalies ekonomikos augimo (didžioji įmokos dalis skaičiuojama nuo šalies bendrųjų nacionalinių pajamų)	vidutinis	aukštas
Krašto apsaugos išlaidų duomenų statistinės korekcijos	Karinės įrangos, ginklų ir atsargų įsigijimo išlaidų prognozių ir faktinių duomenų, valdžios sektoriaus finansų statistikoje vertinamų kaupiamuoju principu (pagal ESS), reikšmingi skirtumai gali didinti arba mažinti valdžios sektoriaus išlaidas	aukštas	aukštas

Rizika	Rizikos šaltinis	Rizikos laipsnis	Rizikos pasireiškimo tikėtinumumas
Struktūrinių pokyčių įgyvendinimo kaštai	Besikeičianti (lyginant su prognozuotąja) ekonomikos raida turi įtakos struktūrinių pokyčių kaštų vertinimui – kaštai gali didėti arba mažėti	vidutinis	aukštas
Politinis ciklas	Prieš rinkimus ir rinkimų metais patiriamas didesnis spaudimas priimti ilgalaikius išpareigojimus gali didinti išlaidas	aukštas	aukštas
Pasaulio finansų rinkų sąlygos	Pokyčiai pasaulio finansų rinkose gali didinti Vyriausybės skolinimosi sąnaudas	vidutinis	žemas
ES lėšų pokyčiai	Lietuvai skiriamas finansavimas iš ES biudžeto pagal ES 2021–2027 metų daugiametę finansinę programą gali mažėti	aukštas	aukštas
Stichinės nelaimės	Liūtys, gaisrai, epidemijos gali didinti valdžios sektoriaus išlaidas	vidutinis	vidutinis
Rizika dėl didesnio, nei laukta, asmenų pasitraukimo iš II pakopos pensijų kaupimo fondų ir sukauptų lėšų pervedimo į VSDF biudžetą	Ilgėsiu laikotarpiu didės išpareigojimai pensijoms mokėti	vidutinis	vidutinis
Demografiniai pokyčiai	Besikeičianti visuomenės amžiaus struktūra, geresnis arba blogesnis, nei laukta, migracijos balansas valdžios sektoriaus balansą gali paveikti tiek teigiamai, tiek neigiamai	vidutinis	vidutinis

Šaltinis – Finansų ministerija.

VIII SKYRIUS STATISTINĖ INFORMACIJA

17 lentelė. Valdžios sektoriaus rodikliai 2018–2022 metais*

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	2018 metai		2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
		mln. eurų	BVP procentas	BVP procentas	BVP procentas	BVP procentas	BVP procentas
Grynasis skolinimas (+) / grynasis skolinimasis (–) (B.9) pagal subsektorius							
1. Valdžios sektorius	S.13	297,6	0,7	0,4	0,2	0,1	0,1
2. Centrinė valdžia	S.1311	–3783,7	–8,4	–0,9	–0,7	–0,7	–0,6
3. Krašto valdžia	S.1312	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.	N.A.
4. Vietos valdžia	S.1313	87,7	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
5. Socialinės apsaugos fondai	S.1314	3993,6	8,8	1,1	0,7	0,6	0,6
Valdžios sektorius (S13)							
6. Visos pajamos	TR	15640,4	34,7	36,0	36,0	35,9	35,6
7. Visos išlaidos	TE	15342,8	34,0	35,5	35,9	35,9	35,5
8. Grynasis skolinimas / skolinimasis	B.9	297,6	0,7	0,4	0,2	0,1	0,1
9. Palūkanų mokėjimas	D.41	399,3	0,9	0,9	0,7	0,5	0,3
10. Pirminis balansas		696,9	1,5	1,3	0,8	0,6	0,3
11. Vienkartinės ir kitos laikinosios priemonės		–7,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Pajamų straipsniai							
12. Pajamos iš mokesčių (12 = 12a + 12b + 12c)		7788,0	17,3	20,4	20,7	21,0	21,2

Rodiklio pavadinimas	ESS kodas	2018 metai		2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
		mln. eurų	BVP procentas	BVP procentas	BVP procentas	BVP procentas	BVP procentas
12a. Pajamos iš netiesioginių mokesčių	D.2	5219,5	11,6	11,8	12,0	12,3	12,4
12b. Pajamos iš tiesioginių mokesčių	D.5	2566,7	5,7	8,5	8,6	8,6	8,9
12c. Turto mokesčiai	D.91	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13. Socialinio draudimo įmokos	D.61	5891,9	13,1	10,4	10,6	10,6	10,6
14. Pajamos iš turto	D.4	243,8	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5
15. Kitos		1716,7	3,8	4,6	4,2	3,9	3,3
16 = 6. Visos pajamos	TR	15640,4	34,7	36,0	36,0	35,9	35,6
Pajamos iš mokesčių ir įmokų (D.2 + D.5 + D.61 + D.91 – D.995)		13670,9	30,3	30,8	31,2	31,5	31,8
Išlaidų straipsniai							
17. Atlygis darbuotojams + tarpinis vartojimas	D.1 + P.2	6380,3	14,1	14,6	14,5	14,2	14,1
17a. Atlygis darbuotojams	D.1	4411,4	9,8	9,6	9,6	9,6	9,6
17b. Tarpinis vartojimas	P.2	1968,9	4,4	5,0	4,8	4,6	4,5
18. Socialinės išmokos (18 = 18a + 18b)	D.6M	6112,7	13,5	14,1	14,7	15,1	15,4
iš kurių nedarbo išmokos	D.6M	167,7	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
18a. Socialiniai pervedimai natūra	D.632	755,2	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6
18b. Socialinės išmokos, išskyrus socialinius pervedimus natūra	D.62	5357,5	11,9	12,5	13,1	13,5	13,8
19 = 9. Palūkanų mokėjimas	D.41	399,3	0,9	0,9	0,7	0,5	0,3
20. Subsidijos	D.3	187,1	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2
21. Bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	P.51G	1448,4	3,2	3,7	3,7	3,7	3,2
22. Kapitalo pervedimai	D.9	166,0	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2
23. Kitos		649,0	1,4	1,8	1,8	1,9	2,1
24 = 7. Visos išlaidos	OTE1	15342,8	34,0	35,5	35,9	35,9	35,5

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

* Dėl apvalinimo pajamų ir išlaidų komponentų suma gali nesutapti su lentelės duomenimis „Visos pajamos“ ir „Visos išlaidos“.

18 lentelė. Struktūrinis valdžios sektoriaus balansas

Rodiklio pavadinimas	2017 metai	2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
	BVP procentas*					
Struktūrinis valdžios sektoriaus balansas	-0,6	-0,5	-0,4	-0,3	0,0	0,1
Struktūrinio valdžios sektoriaus balanso pokytis	-0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1

Rodiklio pavadinimas	2017 metai	2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
	BVP procentas*					
EK suteikta lankstumo galimybė dėl Lietuvoje vykdomų struktūrinių reformų	0,5	0,5	0,5	–	–	–
Struktūrinis valdžios sektoriaus balansas, įvertinus lankstumo galimybę dėl vykdomų struktūrinių reformų	–0,1	0,0	0,1	–0,3	0,0	0,1
Struktūrinio valdžios sektoriaus balanso, įvertinus lankstumo galimybę, pokytis	0,2	0,1	0,1	–	–	–

Šaltinis – Finansų ministerija.

* Kai kuriais metais dėl apvalinimo eilučių suma gali nesutapti su apskaičiuotų rodiklių reikšmėmis.

19 lentelė. Valdžios sektoriaus pajamos ir išlaidos pagal nesikeičiančios politikos scenarijų

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio reikšmė 2018 metais, mln. eurų	BVP procentas				
		2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
1. Visos pajamos, remiantis prielaida, kad politika nesikeis	15640,4	34,7	35,8	35,6	35,9	35,6
2. Visos išlaidos, remiantis prielaida, kad politika nesikeis	15342,8	34,0	34,6	35,1	35,4	35,5

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

20 lentelė. Valdžios sektoriaus skolos projekcijos

Rodiklio pavadinimas	BVP procentas				
	2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
1. Valdžios sektoriaus statistinė skola įskaičius lėšas, kaupiamas perfinansavimo rizikai valdyti	34,2	37,0	36,2	35,4	32,9
1.a. Valdžios sektoriaus skola metų pabaigoje neatsižvelgiant į lėšas, kaupiamas perfinansavimo rizikai valdyti	34,2	34,2	34,0	33,2	32,9
2. Valdžios sektoriaus skolos pokytis	–5,2	2,9	–0,8	–0,8	–2,5
Valdžios sektoriaus skolą lemiantys veiksniai					
3. Pirminis balansas	1,5	1,3	0,8	0,6	0,3
4. Palūkanos	0,9	0,9	0,6	0,5	0,3
5. Skolos pokyčio tikslinimas	–2,2	4,9	1,0	0,8	–1,0
iš jo:					
skirtumas tarp srautų ir įsipareigojimų	–	–	–	–	–
finansinio turto grynasis kaupimas, iš jo privatizavimo pajamos	–	–	–	–	–
numanoma valstybės skolos palūkanų norma (procentais)	2,6	2,3	1,7	1,3	0,8
kiti svarbūs veiksniai, lemiantys valdžios sektoriaus skolą	–	–	–	–	–
6. Likvidus finansinis turtas	–	–	–	–	–
7. Grynoji skola (7 = 1 – 6)	–	–	–	–	–
8. Skolos amortizavimas nuo praėjusių metų pabaigos	–	–	–	–	–
9. Skolos procentinė dalis, denominuota užsienio valiuta	–	–	–	–	–
10. Vidutinis skolos terminas	–	–	–	–	–

Šaltiniai: Finansų ministerija, Lietuvos statistikos departamentas.

21 lentelė. Išlaidos, į kurias atsižvelgiama, vertinant valdžios sektoriaus išlaidų atitiktį SAP išlaidų ribojimo taisyklei

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio reikšmė 2018 metais, mln. eurų	BVP procentas				
		2018 metai	2019 metai	2020 metai	2021 metai	2022 metai
1. Išlaidos ES programoms, visiškai atitinkančios ES fondų pajamas	557,67	1,2	1,7	1,8	1,5	0,9
2. Ciklinės nedarbo išmokų išlaidos	-42,3	-0,09	-0,06	-0,00	0,03	0,03
3. Diskrecinių pajamų priemonių efektas*	281,4	0,6	0,1	0,4	0,0	0,0
4. Įstatymų numatytas pajamų padidėjimas	0	0	0	0	0	0

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas, Finansų ministerija.

* Į Programą, palyginti su LBP2019, įtrauktos kelios naujos mokestinės priemonės, susijusios su GPM (mokesčių reformos patikslinimai), pelno mokesčio (lengvatų panaikinimas ir išplėtimas ar pratęsimas), PVM (lengvatų nustatymas) ir akcizų (tarifo etilo alkoholiui padidinimas) pasikeitimais. Jų bendras poveikis -1,6 mln. eurų 2019 metais.

IX SKYRIUS INSTITUCINĖ VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSŲ SĄRANGA

2011 m. lapkričio 8 d. Tarybos direktyvos 2011/85/ES dėl reikalavimų valstybių narių biudžeto sistemoms (toliau – Direktyva) įgyvendinimas

2018 m. birželio 28 d. Seimas priėmė Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo Nr. I-430 5, 17, 19, 37, 38 ir 39 straipsnių pakeitimo įstatymą Nr. XIII-1328 (toliau – Įstatymas²⁴). Įstatymo nuostatos atliepia EK Lietuvai oficialiai pateiktą nuomonę dėl poreikio papildyti nacionalinius teisės aktus nuostatomis, kurios pabaigtų Direktyvos nuostatų perkėlimą į nacionalinę teisę. Apie Įstatymo priėmimą informuota EK. Įstatymo nuostatos ir jų įgyvendinimas prisideda prie skaidraus fiskalinės drausmės įgyvendinimo proceso užtikrinimo Lietuvoje. Įstatymas nustato:

- prievolę Lietuvos Respublikos tam tikrų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto aiškinamajame rašte pateikti naujausių Finansų ministerijos parengtų makroekonominių ir fiskalinių projekcijų palyginimą su EK atitinkamomis prognozėmis, taip pat ERS ir palūkanų normų pasikeitimo poveikio fiskalinėms projekcijoms vertinimą;
- įpareigojimą atlikti biudžeto išlaidų planų šališkumo vertinimą ir šį vertinimą paskelbti viešai;
- prievolę teikti Seimui informaciją apie išlaidų augimo ribojimo taisyklės, nustatytos Konstituciniu įstatymu, laikymąsi ar nesilaikymą bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės veiksmus, jei taisyklės nesilaikoma.

Nacionalinės ir ES teisės aktais nustatytos fiskalinės drausmės taisyklės

²⁴ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5d8098b07add11e89188e16a6495e98c?positionInSearchResults=1&searchModelUID=4b541358-8754-4f6d-b33d-89f842dc9f9>.
Įstatymo atitikties lentelė <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/51c8e251413211e89517ff5ccea63d58?jfwid=-lqwel7uvq>.

Siekdamas didinti pasitikėjimą ilgalaikiu valdžios sektoriaus finansų tvarumu ir ilgalaikėmis ūkio plėtrą užtikrinančiomis fiskalinės drausmės taisyklėmis, Seimas 2014 m. lapkričio 6 d. priėmė Konstitucinį įstatymą ir Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymo Nr. I-907 2, 4, 6, 9 ir 23 straipsnių pakeitimo įstatymą, kurie įsigaliojo 2015 m. sausio 1 dieną. Pagal reformuotos ES ekonominės valdysenos reikalavimus Valstybės kontrolei nuo 2015 m. sausio 1 d. pavesta atlikti biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijas.

Pagal šiuos įstatymus stiprinami Lietuvos gebėjimai vykdyti atsakingą finansų politiką, siekiant užtikrinti tvarų ekonomikos augimą, stabilius viešuosius finansus ir apsisaugoti nuo skolos krizės. Konstituciniame įstatyme įtvirtinta perteklinio valdžios sektoriaus taisyklė nustato struktūrinio valdžios sektoriaus balanso rodiklio valdymo principus. Pagal šią taisyklę valdžios sektoriaus struktūrinio balanso rodiklis kiekvienais metais turi gerėti, kai ekonomikos augimas viršija potencialųjį augimą, iki bus pasiektas struktūrinis perteklius. Jeigu BVP yra žemiau potencialo, struktūrinis balanso rodiklis turi būti ne blogesnis nei vidutinio laikotarpio tikslas, kurį ne ilgesniam nei trejų metų laikotarpiui nustato Seimas. Nustatytos procedūros, atliekamos tada, kai nukrypstama nuo vidutinio laikotarpio tikslo, aplinkybės, kada ir kokio dydžio turi būti nustatyta struktūrinio postūmio užduotis, bei veiksmai šios užduoties neįvykdžius. Laikinas nuokrypis nuo šios taisyklės leidžiamas tik esant išskirtinėms aplinkybėms ir per nustatytą laiką turi būti ištaisytas.

Įtvirtinta valdžios sektoriaus išlaidų augimo ribojimo taisyklė: jeigu paskutinių 5 pasibaigusių metų valdžios sektoriaus balanso rodiklių aritmetinis vidurkis yra neigiamas, asignavimų (išskyrus ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšas) augimas turi būti ne didesnis negu 0,5 potencialaus BVP to meto kainomis daugiamečio augimo vidurkio. Pagal taisyklę ribojami ne viso valdžios sektoriaus asignavimai, tačiau tik tų valdžios sektoriui priskiriamų biudžetų, kurių kiekvieno atskirai asignavimai viršija 3 procentus BVP to meto kainomis, visuma. Šiuo metu tai yra valstybės, VSDF ir PSDF biudžetų asignavimų visuma. Konstitucinis įstatymas numato baigtinį, konkrečiai įvardytų išlygų, kai ši taisyklė netaikoma, sąrašą.

Konstituciniame įstatyme nustatytos valdžios sektoriui priskiriamiems biudžetams taikomos taisyklės – kiekvienas valdžios sektoriui priskiriamas biudžetas, išskyrus VSDF biudžetą, valstybės biudžetą ir biudžetus, mažesnius nei 0,3 procento BVP, vertinant pagal struktūrinį balanso rodiklį, turi būti perteklinis arba subalansuotas. VSDF biudžeto struktūrinis deficitas galėtų didėti tik tokiu atveju, kai yra neigiamas produkcijos atotrūkis nuo potencialo. Mažesni nei 0,3 procento BVP biudžetai turi būti subalansuoti, vertinant pagal nominalųjį balanso rodiklį. Mažųjų savivaldybių biudžetams ir VSDF biudžetui taikoma taisyklė įsigaliojo nuo 2016 m. sausio 1 dienos. Didžiųjų savivaldybių biudžetams ir PSDF biudžetui taikomos taisyklės įsigaliojo nuo 2018 metų sausio 1 dienos.

Įgyvendinant ES reikalavimus dėl biudžeto kontrolės ir fiskalinės politikos sustiprinimo, Konstituciniame įstatyme nustatytos nepriklausomos biudžeto politikos kontrolės institucijos funkcijos: užtikrinti perteklinio valdžios sektoriaus taisyklės laikymosi

veiksmingą ir laiku atliekamą stebėseną, pagrįstą patikima ir nepriklausoma analize, ir anksti nustatyti nuokrypius nuo biudžeto tikslų, patarti dėl prevencinių, taisomųjų ir vykdymo užtikrinimo priemonių. Siekiant užtikrinti ERS, pagal kurį rengiamas biudžetas, nepriklausomumą, šiai institucijai pavesta rengti išvadą dėl Finansų ministerijos rengiamo ERS tvirtinimo.

Konstituciniame įstatyme numatytas automatinis koregavimo mechanizmas, kuris taikomas tais atvejais, kai nukrypstama nuo struktūrinio postūmio užduoties, – Vyriausybė pateikia Seimui ir biudžeto politikos kontrolės institucijai ataskaitą, kurioje nurodo struktūrinio postūmio užduoties neįvykdymo priežastis ir priemones struktūrinio postūmio užduočiai įvykdyti ateinančiais metais. Ši informacija Seimui pristatoma ir žodiniu pranešimu. Biudžeto politikos kontrolės institucija taip pat pateikia Seimui išvadą dėl Vyriausybės nurodytų struktūrinio postūmio užduoties neįvykdymo priežasčių pagrįstumo ir priemonių struktūrinio postūmio užduočiai įvykdyti tinkamumo. Vyriausybė, įvertinusi šią išvadą, pateikia Seimui pranešimą apie struktūrinio postūmio užduoties neįvykdymo priežastis ir priemones struktūrinio postūmio užduočiai įvykdyti ateinančiais metais. Į pranešime nurodytas priemones Vyriausybė privalo atsižvelgti rengdama kitų metų biudžeto projektą.

SAP numato valdžios sektoriaus išlaidų didėjimo apribojimus ir struktūrinio balanso reikalavimus. Koreguotų valdžios sektoriaus išlaidų augimas turi neviršyti prognozuojamo išlaidų augimo limito, kuris nustatomas pagal potencialaus BVP augimą ir skirtumą tarp struktūrinio balanso ir vidutinio laikotarpio tikslo rodiklių. Taisyklė apima visas valdžios sektoriaus išlaidas, kurios pagal SAP koreguojamos valdžios sektoriaus mokėtinomis palūkanomis, diskrecinių pajamų priemonių neto rezultatu, vienkartinėmis išlaidomis, ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos, skirtos valdžios sektoriui, lėšomis, investicijų išlaidomis.

Reikalavimas struktūriniam balansui pagal SAP yra nenukrypti nuo vidutinio laikotarpio tikslo arba numatyto greičiu artėti iki jo, jeigu šalis nėra pasiekusi vidutinio laikotarpio tikslo. Taip pat vertinant struktūrinio balanso rodiklį gali būti suteikiama lankstumo galimybė, jeigu šalis vykdo struktūrines reformas ir EK jas įvertina kaip reikšmingas struktūrines reformas, didinančias ekonomikos augimo potencialą ir stiprinančias ilgalaikį šalies finansų tvarumą.

Lietuvos Respublikos 2020 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektas bus rengiamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos 2020 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų rengimo planu, patvirtintu Vyriausybės 2019 m. vasario 20 d. nutarimu Nr. 163 „Dėl Lietuvos Respublikos 2020 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų rengimo plano patvirtinimo“. Vidutinio laikotarpio valdžios sektoriaus finansai planuojami vadovaujantis 22 lentelėje nurodytais teisės aktais.

22 lentelė. Vidutinio laikotarpio valdžios sektoriaus teisinis reglamentavimas

Skaitinės fiskalinės taisyklės	
1. Struktūrinio balanso taisyklė	Konstitucinio įstatymo 3 straipsnis
2. Valdžios sektoriaus išlaidų augimo ribojimo taisyklė	Konstitucinio įstatymo 3 straipsnis
3. Mažųjų savivaldybių biudžetų balanso rodiklio taisyklė	Konstitucinio įstatymo 4 straipsnio 4 dalis
4. Didžiųjų savivaldybių ir PSDF biudžetų balanso rodiklio taisyklė	Konstitucinio įstatymo 4 straipsnio 2 dalis
5. VSDF biudžeto balanso rodiklio taisyklė	Konstitucinio įstatymo 4 straipsnio 3 dalis
Vidutinio laikotarpio užduotys	
1. Vidutinio laikotarpio tikslas	Tvirtinamas Seimo teisės aktu ne ilgesniam kaip trejų metų laikotarpiui
2. Struktūrinio postūmio užduotis ateinantiems metams ir struktūrinio postūmio gairės likusiems vidutinio laikotarpio metams	Tvirtinami Seimo teisės aktu, jei nustatomas struktūrinio postūmio poreikis
3. Trejų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų visumos planuojami rodikliai	Lietuvos stabilumo programoje pateikti trejų metų rodikliai tvirtinami Vyriausybės nutarimu; rengiant tam tikrų metų biudžetą, tvirtinami Seimo nutarimu
4. VSDF ir PSDF biudžetų ateinančių metų planai ir prognozės likusiems vidutinio laikotarpio metams	VSDF biudžeto tam tikrų metų rodiklių patvirtinimo įstatymas, tam tikrų metų PSDF biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymas

Šaltinis – Finansų ministerija.

23 lentelė. Vidutinio laikotarpio valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų pagrindiniai rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Mln. eurų			
	2019 metai, patvirtinta	2020 metai	2021 metai	2022 metai
Pajamos				
Konsoliduota valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšų be ES ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšų visuma, pinigų srautai	10 693,7	11 154,3	11 775,7	12401,9
Iš jų:				
valstybės biudžetas	8 668,1	9 190,0	9 752,6	10 256,7
Išlaidos				
Konsoliduota valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšų be ES fondų ir kitos tarptautinės finansinės paramos lėšų visuma, pinigų srautai	11 298,3	11 692,8	12 181,2	12938,2
Iš jų:				
valstybės biudžetas	9 463,2	9 798,5	10 218,0	10 842,9

Šaltinis – Finansų ministerija.

FM Teisės departamento
direktoriusEvaldas Kašėta
2019-04-23

Kalbos redaktorė

L. Šiurkienė
2019-04-23

Finansų viceministrė

Loreta Maskaliuvienė
2019-04-23